Bulletin Slovenskej asociácie knižníc

Ročník 18 **číslo 3/2010**

OBSAH / *CONTENTS*

Daniela Džuganová: Jesenné zamyslenie o knihách a knihovníkoch */ Autumn Reflection on Books and Librarians /3*

ČLÁNKY */ MAIN ARTICLES*

Peter Kuzma: Knižnica Ružinov a seniori ... (od roku 2007 po súčasnosť) */ Ružinov Library and Seniors ... (from 2007 to the Present Times) /4*

Zuzana Martinkovičová: Informačné vzdelávanie na Trnavskej univerzite v Trnave */ Development of Information Literacy Skills at Trnava University /7*

Benjamína Jakubáčová: Komunitná knižnica IV */ Community Library IV /9*

Vladimír Grigar: Medzinárodná konferencia Vzdelávanie rómskeho spoločenstva, 1. 7.2010 */ Roma Community Education International Conference, July 1, 2010 /11*

Klára Mészárosová: Tibetské knihy v Univerzitnej knižnici v Bratislave */ Tibetan Books at the University Library in Bratislava /14*

Zo života nečlenských knižníc *From the Life of Non-member Libraries*

Jozef Škoda: Knižnica Spolku sv. Vojtecha v Trnave / *The Society of St. Adalbert Library in Trnava /19*

Naša anketa: Pohľad na profesiu knihovníka */ Our Survey: A Look on the Library Profession*

Lívia Koleková: Ako vidia nás knihovníkov neknihovníci? Pohľad knihovníčky, ktorá chvíľu bola neknihovníčkou */ How Do Non-librarians see us Librarians – the View of a Librarian which was Non-librarian for a While /20*

Ľudmila Čelková: Náhodou vypočuté alebo aj takto nás vidia*/ Overheard by Chance or We have Been Perceived in this Way too / 22*

INFORMÁCIE */ INFORMATION*

Tatiana Bachňáková – Iveta Kyselová: Dni detskej knihy na Gemeri */ Children´s Book Days in Gemer Region /24*

Anna Kucianová: Metodické aktivity Národného bibliografického ústavu v roku 2010 */ Methodological activities of the National Bibliographic Institute in 2010 /26*

Mária Kadnárová: O čom rokovali knihovníčky akademických knižníc? */ What have been academic librarians discussing about? /28*

Ivana Šípošová: Stonožkové čítanie */ Centipede reading /31*

Ján Gallik: Kresbička drobná navždy visí v ráme aj v Považskej Bystrici */ Little drawing hangs forever on a wall in Považská Bystrica /32*
Elena Kaplanová: Hľadanie múdrosti */ In Search of Wishdom /33*

Poznáme naše knihovnícke periodiká? *Do We Know Our Library Journals?*
Marta Weissová: INFOMEDLIB 2000 – 2009. Bulletin Slovenskej lekárskej knižnice jubiluje */ INFOMEDLIB 2000 – 2009. Bulletin of the Slovak Medical Library celebrates its Jubilee /34*

ZAHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA */ INTERNATIONAL COOPERATION*
Eva Augustínová: Spolupráca Slovenskej národnej knižnice v Martine s pamäťovými inštitúciami Maďarskej republiky pri riešení úloh Programu Slovenskej národnej retrospektívnej bibliografie / *Cooperation of the Slovak National Library in Martin with Memory Institutions in Hungary within the Program of Slovak National Retrospective Bibliography /37*
Mária Žitňanská: Knižnice po novom. Informácie o 39. medzinárodnej konferencii LIBER */ Re-inventing the Library. Information about 2010 LIBER Annual Conference /40*
Daniela Tóthová: CASLIN 2010 – workshopy a Akvárium / *CASLIN 2010 – Workshops and Aquarium /43*
Mária Valová: Kurz letnej školy konzervovania a reštaurovania fotografií */ Conservation of Photographs Summer School Courses /46*

PERSONÁLIE / *PERSONALITIES*
Pavol Rankov: Jozef Lipták – 65 */49*
Rozprávanie o knihách a informáciách, o práci aj službách s Ing. Borisom Procházkom */ Talking with Ing. Boris Procházka about Books, Information, Work, and Services /50*

Jesenné zamyslenie o knihách a knihovníkoch

„Všetci to veľmi dobre poznáme. Zo všetkých strán sa nás valia informácie o knihách, knihovníkoch i knižniciach. A my knihovníci sa vidíme všade, v dennej tlači, rozhlase, televízii, na webových stránkach knižníc, univerzít. Na spoločenskom rebríčku sme sa umiestnili v prvej desiatke. Sme vzdelaní, všade nás uznávajú ako erudovaných a rozhľadených odborníkov na knihy, na informácie. Máme stabilné pracovné pozície v inštitúciách, kde pracujeme."

Tak toto všetko som si vysnívala v jeden krásny slnečný deň babieho leta pri pohľade z okna mojej novej kancelárie, kam som sa presťahovala spolu so svojím kolektívom. Už je dávno po pracovnej dobe, pohľad na pestro farbené stromy vo mne vyvoláva aj trochu nostalgie za práve skončeným letom, ale súčasne som stále naladená pozitívne. Nové priestory ďalšieho knižničného pracoviska knižnice ma tešia a verím, že pozitívnu ozvenu nájdu aj u našich používateľov. Ak medzi nich môžem rátať aj všetkých tých, ktorí prišli na jeho otvorenie, pozitívny pocit je na mieste. Knihovnícku súdržnosť a kolegiálnosť ocenili aj naši nadriadení. A tak sme už za krátky čas v nových priestoroch stihli privítať nového ministra školstva či amerického veľvyslanca. A, samozrejme, veľké množstvo študentov, ktorým ponúkame svoje služby.

Snívam ďalej a rozmýšľam, ako môžeme pomôcť všetkým tým verejným knižniciam, ktoré doplácajú v tejto zložitej finančnej dobe na krátkozraké rozhodnutia svojich zriaďovateľov. Prečo práve tí kompetentní nevidia všetky služby a rôznorodé kultúrno-spoločenské, sociálne alebo vzdelávacie aktivity, s ktorými knižnice prichádzajú? Prečo obmedzujú knižnice viac ako iné kultúrne či vzdelávacie inštitúcie? Tieto otázky sa mi natískajú právom. Pre celoslovenský projekt *Moja naj kniha*, do ktorého sa zapojili všetky členské knižnice asociácie, sme priebežne mapovali aktivity knižníc na podporu čítania, kníh a literatúry. Pre jeho sprievodnú akciu pod názvom *Moja naj kniha pastelkami* knižnice poskytli priestory a využili svoje kreatívne a výtvarné schopnosti na to, aby zapojili do kreslenia rozprávkových a literárnych postáv čo najviac detí. Číslo 1 689 zhromaždených obrázkov hovorí za seba. Bolo mi cťou zastupovať nielen našu asociáciu, ale aj SSK v STV na verejnej dražbe obrázkov, kde som slávnostne prevzala knižný dar v podobe stovky kníh od partnerov projektu IKAR a TATRAN. To som spomenula len čriepok z podujatí, ktoré robia verejné knižnice pre žiakov a študentov, pre školy, pre širokú verejnosť.

Milí kolegovia,

i napriek tomu, že momentálna ekonomická klíma nepraje knižniciam, verím, že nebude dlho trvať a časť mojich knihovníckych snov, o ktorých som sa zmienila v úvode svojho zamyslenia sa, sa stane skutočnosťou. ☺

PhDr. Daniela Džuganová, predsedníčka SAK
daniela.dzuganova@upjs.sk

Knižnica Ružinov a seniori... (od roku 2007 po súčasnosť)
/ *Ružinov Library and Seniors... (from 2007 to the Present Times)*

Mgr. Peter Kuzma, Knižnica Ružinov v Bratislave
kuzma@kniznica-ruzinov.biz

Abstract: *Activities of the public library from one of municipal parts of Bratislava aimed at seniors are presented. The activities include computer courses, different educational, cultural and social events. The library cooperates with social welfare institutions for aged. At present, there are one thousand seniors from among all the library users.*
Keywords: *Ružinov Library (Bratislava); public libraries; libraries and seniors*
Kľúčové slová: *Knižnica Ružinov (Bratislava); verejné knižnice; knižnice a seniori*

Knižnica Ružinov vždy venovala pozornosť seniorom v rámci svojho zamerania a svojich možností. Veď už v osemdesiatych rokoch minulého storočia sme mali pobočku umiestnenú priamo v Dome s opatrovateľskou službou (DOS) na Schiffelovej (teraz Sklenárovej) ulici, ktorá zabezpečovala a organizovala pre starších občanov tu ubytovaných aj podujatia a o jej služby bol veľký záujem. Tiež sme vo vtedy existujúcich DOSoch zrealizovali niekoľko prieskumov, v ktorých naši starší spoluobčania vyjadrili svoj postoj k čítaniu a literatúre. Bola by to veru obšírna bilancia, veď v tomto roku si knižnica pripomína 38. výročie svojho vzniku a pomaly postupuje k okrúhlej štyridsiatke.

Situácia sa radikálne zmenila v roku 2007 rozbehnutím činnosti Seniorského informačného centra (SIC) na Zimnej ul. č. 1, ktoré je už štvrtý rok neodmysliteľnou súčasťou celého systému sociálnych služieb v Ružinove. V tomto centre pôsobí aj naša knižnica a treba povedať, že toto zariadenie, ktoré poskytuje sociálne a informačné služby najmä seniorom z celého Ružinova, je na vysokej úrovni. A to tak po stránke architektonickej, zariadením a vybavením interiéru, ako aj z hľadiska účelu a funkcií, ktoré môže a ešte aj bude plniť. Centrum je vybavené modernými počítačmi, a tak internetová a počítačová študovňa poskytuje dostatok priestoru pre oddych a zábavu i pre ďalšie vzdelávanie.

Áno. Nám sa totiž potvrdilo, že ľudia, aj keď vo vyššom veku, majú tiež záujem o internet a veci s tým spojené. A preto sme pristúpili k organizovaniu počítačových kurzov

pre začiatočníkov. Tejto úlohy sa ujala vedúca útvaru služieb Knižnice Ružinov Eva Györgyová, ktorá to robí už šiesty rok a sama je aj lektorkou všetkých kurzov. Pre účastníkov kurzu vypracovala aj učebnú pomôcku – manuál. Nie je to práca ľahká, vyžaduje si značnú trpezlivosť, pokoj, rozvahu a húževnatú snahu naučiť starších ľudí niečo, čomu podľa niektorých skeptikov nemôžu vôbec rozumieť. O kurzy je veľký záujem a knižnica ich realizuje v podstate permanentne, samozrejme v závislosti od svojich kapacitných možností (v internetovej študovni je len šesť miest) a od dispozície a možností lektorky. Kurz absolvovalo už 119 seniorov rôzneho veku a vzdelania. Bežne sa stáva, že deti prihlasujú svojich rodičov a že mladá generácia sa zaujíma o počítačové vzdelanie svojich starších rodinných príslušníkov, staré mamy, starých otcov, strýkov a podobne.

Záujemcovia sa môžu informovať o možnosti zaradenia do kurzu osobne priamo v našej knižnici alebo telefonicky, prípadne mailom na doteraz uvedenej adrese. Kurzy sú bezplatné, tiež používanie počítača a internetu, samozrejme za predpokladu, že záujemcovia o kurz sú čitateľmi niektorej z pobočiek Knižnice Ružinov.

Čo všetko sa už udialo v Seniorskom informačnom centre od roku 2007 po súčasnosť? Vďaka podpore zo strany Miestneho úradu Bratislava-Ružinov sa podarilo vypracovať, dohodnúť a vyladiť systém spolupráce medzi všetkými zainteresovanými, t. j. medzi všetkými, ktorí v priestoroch centra vykonávajú nejakú činnosť a využívajú jeho priestory. Knižnica nadviazala priamu a permanentnú spoluprácu s vedením Jednoty dôchodcov v Ružinove. Spoločne sa konzultujú jednotlivé akcie, ich príprava, organizácia a obsahové zameranie.

Doteraz to boli napríklad výstavy ručných prác, besedy, prednášky a stretnutia na rôzne témy a pri rôznych príležitostiach, začali tiež cvičenia jogy a v hlavách organizátorov a spolupracovníkov knižnice už dozrievajú ďalšie nápady. Každý rok v októbri, v rámci Mesiaca úcty k starším, knižnica v spolupráci s Jednotou dôchodcov pripravuje stretnutie a program pre seniorov Ružinova.

V rámci týchto akcií prišli medzi seniorov a vystúpili napríklad Zdeno Sychra, Norika Blahová, detský folklórny súbor Prvosienka, Dušan Grúň, Olinka Szabová a folklórny súbor Karpaty. S Jednotou dôchodcov začala tiež knižnica pripravovať pravidelné stretnutia tematicky zamerané na dejiny a históriu Bratislavy ako mesta, v ktorom žijeme a ktoré je nám najbližšie. K nim pribudli vlastivedné súťaže zamerané aj na Slovensko, Európu a Európsku úniu.

Pravidelne sa konajú krsty kníh, na ktorých autori – a to najmä Ružinovčania – prezentujú výsledky svojich literárnych aktivít. Boli to napríklad seniori Adolf Lachkovič, Jozef Mifkovič a Pavel Fükő, ktorí s knižnicou v podstate pravidelne spolupracujú a zúčastňujú sa na jej podujatiach a akciách. V rámci cyklov Hovory D a Žijú medzi

nami pokračuje knižnica v predstavovaní zaujímavých a významných osobností Ružinova, a to aj z radov seniorov. Takto sme sa nedávno stretli napríklad s profesorom Karolom Kapellerom, lekárom a vedcom so srdcom básnika, svetobežníkom známym vo vedeckých kruhoch.

I v iných oblastiach činnosti knižnice existuje priestor pre prácu so seniormi. Napríklad v rámci edičnej činnosti vznikla edícia Všeličo, v ktorej – okrem iného – vychádzajú aj literárne práce seniorov – dlhoročných Ružinovčanov. Svetlo sveta takto môžu uzrieť texty, ktoré sú odrazom bohatých životných skúseností a ktoré preveril čas. Doteraz sme vydali knihu veselých i vážnych príbehov z prostredia slovenského dokumentárneho filmu, ktorej autorom je Alexander Kuzma (*Filmári z Mostovej)*, životopisnú trilógiu Šaňa Homôľku *(Oživené časom, Zápisky z doliny, Po rokoch),* knihu básní Jozefa Mifkoviča *(Záhorie, vďaka ti)* a knihu televízneho režiséra a hudobníka Pavla Fükőa *(Objektívom spomienok)* o živote a práci v Slovenskej televízii.

Podrobnejšie si môžete všetko pozrieť na webových stránkach knižnice, kde sa nachádza aj bohatá fotodokumentácia. Knižnica vedie i Kroniku Seniorského informačného centra, ktorá je už poriadne zaplnená a je dôkazom veľkého množstva aktivít, ktoré sa tu realizujú. O život seniorov sa zaujíma a častokrát medzi nich zavíta – pokiaľ mu to pracovné povinnosti dovoľujú – aj starosta Ružinova Ing. Slavomír Drozd.

Knižnica Ružinov má momentálne 1 000 čitateľov z radov seniorov. Aj to je dôkazom, že táto kategória našich spoluobčanov má záujem o jej služby. Všetkých môžeme ubezpečiť, že v tomto duchu chce kolektív našej Knižnice Ružinov – pod vedením riaditeľky PhDr. Riny Horákovej, ktorá je aj hlavným protagonistom celej spolupráce so seniormi a dušou všetkých podujatí a projektov – rozvíjať spoluprácu so seniormi aj naďalej.

Kontaktné adresy na knižnicu:
– Riaditeľstvo a všetky útvary knižnice sídlia na adrese: Tomášikova 25, 821 01 Bratislava; tel. 02/44 45 47 04, fax: 02/44 45 60 36, e-mail: kniznica@kniznica-ruzinov.biz.
– Informácie o počítačových kurzoch: p. Eva Györgyová, Tomášikova 25, 820 01 Bratislava, tel.: 02/44 45 47 04, fax: 02/44 45 60 36, e-mail: *UKIS@kniznica-ruzinov.niz.*
– Adresa webovej stránky Knižnice Ružinov, kde sú umiestnené informácie staršie aj najnovšie a bohatá fotodokumentácia: *http://www.kniznica-ruzinov.biz.*

Informačné vzdelávanie na Trnavskej univerzite v Trnave
/ Development of Information Literacy Skills at Trnava University

PhDr. Zuzana Martinkovičová, Univerzitná knižnica Trnavskej univerzity v Trnave
kniznica@truni.sk

Abstract: *Selected activities of the University Library of Trnava University are presented, aimed at education of users – university students. They include introductory lessons of information literacy, methodics and technique of searching and citing, seminars supporting utilization of electronical information sources. Attention is also paid to organization of the information literacy teaching.*
Keywords: *University Library of Trnava University; academic libraries; information literacy teaching*
Kľúčové slová: *Univerzitná knižnica Trnavskej univerzity; akademické knižnice; informačná výchova*

Z vlastnej skúsenosti všetci poznáme, aké dôležité je zorientovať sa v množstve informácií, nájsť cestu, spôsob ako si poradiť, ako najlepšie vyriešiť úlohu. Využívame rôzne spôsoby navigácie – samoštúdiom, získavaním relevantných informácií i prostredníctvom internetu, študovaním sprievodcov a príručiek... Majúc na pamäti aj tieto skutočnosti, kladú zamestnanci Univerzitnej knižnice Trnavskej univerzity (ďalej len „univerzitná knižnica“) v komunikácii s používateľom dôraz na jeho informačné vzdelávanie. Informačné vzdelávanie prostredníctvom univerzitnej knižnice má niekoľko foriem.

Väčšinovými používateľmi univerzitnej knižnice sú poslucháči Trnavskej univerzity. S nimi sa knihovníci stretávajú na úvodných hodinách informačnej výchovy pri nástupe do prvého ročníka štúdia dennej formy. Obsahom týchto úvodných stretnutí je poskytnutie základných informácií o knižničnom režime, právach a povinnostiach používateľa vyplývajúcich z knižničného poriadku. Po teoretickej časti má používateľ možnosť vyskúšať si prácu s online katalógom, zorientovať sa v knižničnom fonde, dostať odpovede na základné otázky.

Ďalšia forma informačného vzdelávania je venovaná končiacim ročníkom bakalárskeho a magisterského štúdia, ktorá je takpovediac nadstavbou základného informačného vzdelávania. Predpokladá sa, že používateľ má zvládnuté techniky práce s katalógmi, má osvojenú knihovnícku a informatickú terminológiu vo vzťahu k informačno-komunikačným technológiám. V súvislosti s prioritnou činnosťou týchto používateľov – tvorbou záverečných prác – sú oboznámení s rešeršnou stratégiou, s prístupom k informačným zdrojom, s prehľadom databáz. Dôraz sa kladie na techniku a etiku citovania.

Na základe Metodického usmernenia Ministerstva školstva Slovenskej republiky 14/2009-R z 29. augusta 2009 o náležitostiach záverečných prác, ich bibliografickej registrácii, kontrole originality, uchovávaní a sprístupňovaní bola schválená Smernica rektora Trnavskej univerzity v Trnave č. 10/2009 o bibliografickej registrácii, kontrole originality, sprístupňovaní, uchovávaní a základných náležitostiach záverečných

a kvalifikačných prác. Tieto legislatívne dokumenty a zároveň aj projekt centrálneho registra záverečných prác sú ďalšími reálnymi podnetmi na pravidelné vzdelávanie a praktickú inštruktáž.

Osobitnou formou informačného vzdelávania sú informačné semináre, často s účasťou odborného lektora, týkajúce sa využívania elektronických informačných zdrojov. Elektronické informačné zdroje sa už dávno stali rovnocennou súčasťou knižničných fondov slovenských knižníc, no ich význam, potenciál a využitie treba používateľom neustále pripomínať. Tieto zdroje sa výraznou mierou dostávajú do povedomia aj prostredníctvom projektu NISPEZ (Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku – prístup k elektronickým informačným zdrojom). Trnavská univerzita má v rámci tohto projektu prístup k jedenástim kolekciám plnotextových a abstraktových databáz z oblasti spoločenských a prírodných vied v závislosti na profile trnavskej univerzity. Cieľovými skupinami týchto seminárov sú hlavne doktorandi a pedagógovia univerzity. Práca s elektronickými informačnými zdrojmi je užitočným a operatívnym nástrojom vo vedecko-pedagogickom procese a snahou univerzitnej knižnice je, aby sa tento nástroj využíval efektívne a v plnom rozsahu.

Týždeň slovenských knižníc je opätovnou príležitosťou prezentovať používateľom služby univerzitnej knižnice a poskytnúť vzdelávanie na základe konkrétnych požiadaviek formou individuálnych konzultácií. V tomto období pripravujú zamestnanci univerzitnej knižnice aj dni otvorených dverí pre študentov stredných škôl. Táto forma informačného vzdelávania je veľmi dôležitá z hľadiska oslovenia skupiny potenciálnych používateľov.

Všetky formy informačného vzdelávania sú organizované najmä v spolupráci s pedagógmi trnavskej univerzity a stredných škôl trnavského regiónu. Informácie o vzdelávacích podujatiach sú zverejňované v aktuálnych sekciách webovej stránky univerzity i univerzitnej knižnice, prostredníctvom elektronickej pošty, plagátmi vo verejných priestoroch univerzity, ústne na zasadnutiach vedenia univerzity či fakulty.

Univerzitná knižnica patrí k informačným pracoviskám, ktorých hlavnou úlohou je poskytovanie relevantných informácií. V tejto súvislosti je univerzitná knižnica platformou, ktorá poskytuje informácie nielen o vlastných službách a podujatiach, ale aj o aktivitách súvisiacich so vzdelávaním a kultúrou. Portál univerzitnej knižnice pozýva na odborné prednášky, výstavy, prezentácie. Prostredníctvom úseku informačnej podpory projektov, ktorý je sekciou univerzitnej knižnice, sú vybraní zamestnanci univerzity informovaní o možnosti uchádzať sa o získanie mimodotačných finančných zdrojov na základe výziev či iných príležitostí.

Otázku informačného vzdelávania považujú zamestnanci univerzitnej knižnice za kľúčový prvok vo vzťahu knihovník – používateľ a v tomto zmysle za úspešný predpoklad na efektívne využívanie služieb a možností univerzitnej knižnice. Preto sa univerzitná knižnica zapojila do dvoch etáp dotazníkového prieskumu organizovaného Slovenskou asociáciou knižníc a Slovenskou pedagogickou knižnicou s názvom Informačná gramotnosť používateľov akademických knižníc IGPAK I (2007) a IGPAK II (2009). Cieľom týchto prieskumov bolo okrem iného zmapovať stav informačnej gra-

motnosti požívateľov akademických knižníc, najmä z radov študentov vysokých škôl. Dotazníkový prieskum bol realizovaný prostredníctvom online dotazníka na webovej stránke Trnavskej univerzity v Trnave a Univerzitnej knižnice v Trnave a fyzicky tlačenou formou dotazníka v priestoroch univerzitnej knižnice a na fakultách univerzity, opäť v spolupráci s pedagógmi Trnavskej univerzity v Trnave.

Akademické knižnice sú integrálnou súčasťou vedecko-vzdelávacieho procesu a v tomto zmysle aj nositeľmi informačného vzdelávania z hľadiska ich kontinuálneho vývoja a informačných skúseností a v akademickom prostredí majú svoju nezastupiteľnú funkciu.

Komunitná knižnica IV / *Community Library IV*

Benjamína Jakubáčová, Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave
bjakubacova@kniznicatrnava.sk

Abstract: *Regularly organized seminars focus on problems of libraries as community centres. The fourth year of the seminar took place at the Library of Juraj Fándly in Trnava, in June 2010. It was a national event with foreign participants. The course of the event is described, including the program of the seminar and the papers presented.*
Keywords: *minority communities; work with communities; libraries – community centres*
Kľúčové slová: *komunity menšinové; práca s komunitami; knižnice – komunitné centrá*

Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave sa stala v dňoch 22. a 23. júna 2010 hostiteľskou inštitúciou celoslovenského podujatia s medzinárodnou účasťou, ktoré sa každoročne koná pod názvom Komunitná knižnica. V tomto roku to bol už štvrtý ročník. Hlavnými usporiadateľmi boli Slovenská asociácia knižníc, Spolok slovenských knihovníkov, Goethe-Institut Bratislava, Hornozemplínska knižnica Vranov nad Topľou, Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave a Občianske združenie (OZ) Korálky. Podujatie sa realizovalo s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR. Pomohli i naši trnavskí sponzori – priatelia KJF v Trnave: Deltanet Trnava, hotel Inka – Ing. Karol Kabát, firma Pavlech, Mária Miháliková a Emília Horváthová.

Pre pracovníkov našej knižnice to bola veľká česť, zodpovednosť i príležitosť odbornej konfrontácie s inými knižnicami. Potešil nás záujem knihovníkov z celého Slovenska. Už 22. júna popoludní sme sa knihovníkom a hosťom pochválili historickým jadrom na prechádzke Trnavou a zároveň mali hostia možnosť navštíviť expozície Západoslovenského múzea v Trnave.

Komunitu knihovníkov, humoristov a návštevníkov knižnice sme chceli spojiť v jednej veľkej záhradnej párty. Pekný zámer, horšie však bolo uskutočniť ho. Pre nepriazeň počasia sa komunitné zbližovanie sa knihovníkov uskutočnilo v čitárni knižnice po výbornom programe Braňa Jobusa s názvom ABUSUS. Tento známy Vrbovčan, recesista, spisovateľ a hudobník bol hosťom podujatia v rámci literárneho klubu Fóra humoristov.

Hlavný program sa konal 23. júna 2010 v konferenčnej sále hotela Inka. V mene predsedu Trnavského samosprávneho kraja sa prihovoril účastníkom Ing. Viliam Kubányi, riaditeľ odboru kultúry, za Slovenskú národnú knižnicu PhDr. Iveta Kilárová, CSc., riaditeľka odboru pre knižničnú sústavu SR. Seminár moderovali Mgr. Lívia Koleková, riaditeľka KJF v Trnave, a Mgr. Emília Antolíková, riaditeľka Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou.

Téma komunitných aktivít knižníc je neustále otázkou diskusií, kuloárnych i verejných debát. Prednášatelia vo svojich príspevkoch presvedčili účastníkov seminára, že je veľa dôvodov, aby sme v týchto aktivitách pokračovali, aby sme sa navzájom o nich informovali, prezentovali v médiách, v odbornej tlači. Podnetných príkladov bolo na seminári viac. Najviac zaujala prednáška zahraničného hosťa z Mestskej knižnice v Chemnitzi (Nemecko). Knižnica, ktorá nedávno oslávila 140. výročie založenia, dnes sídli v prekrásnej budove spolu s viacerými vzdelávacími a kultúrnymi organizáciami. Má neuveriteľných 4 000 metrov štvorcových a jej zariadenie hrá farbami. Farebná je aj jej činnosť. Pani Ulrike Rosner nás oboznámila s uskutočnenými i plánovanými projektmi smerom k verejnosti. Postupne sa knižnica stáva centrom kultúry a vzdelávania v meste.

Ďalší zahraničný hosť, Mgr. Jana Nejezchlebová z Moravskej zemskej knižnice v Brne, predstavila vo svojom príspevku komunitné aktivity niektorých vybraných knižníc, ako sú Knihovna Jiřího Mahena v Brne, Knihovna Karla Dvořáčka vo Vyškove či Městská knihovna v Blansku. Každá z nich prichádza s inšpirujúcimi nápadmi a projektmi. Moravská zemská knihovna v Brne knižniciam vo svojej pôsobnosti pomáha metodicky – vzdelávaním, výmenou skúseností, oceňovaním najlepších knihovníkov, vydávaním odborného periodika.

Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave sa predstavila dvoma prezentáciami. V dopoludňajšom programe o práci s niektorými komunitami priamo v knižnici hovorila Benjamína Jakubáčová. Podrobnejšie sa venovala projektu Fórum humoristov, ktoré pracuje pri knižnici druhý rok. Čestným prezidentom tohto klubu je Tomáš Janovic. Členovia klubu sa aktívne zapájajú do prípravy, dramaturgie i do programu. Vždy je to spojenie literatúry, hudby, výtvarného či divadelného umenia. Účastníkov seminára pozvala zároveň na program Trnafské rodinné balenie, ktorým sa Fórum humoristov malo predstaviť (a predstavilo) na Kremnických gagoch 2010.

V popoludňajšom bloku zaujala svojím vystúpením Mgr. Darina Kráľová, metodička Knižnice Juraja Fándlyho. Zamerala sa na obecnú knižnicu a jej komunitu. Predstavila komunitné aktivity malých obecných knižníc v okrese Trnava – Obecnej knižnice Voderady, Obecnej knižnice Zeleneč, Obecnej knižnice Zavar. Ich činnosť je dôkazom, že aj v „maličkých“ knižniciach to žije, že knižnica za pomoci svojich zriaďovateľov a iných partnerov môže pre svoju komunitu pripraviť veľa zaujímavých podujatí. Účastníkov seminára oboznámila aj s tým, ako naša knižnica ako metodické centrum pomáha knihovníkom pri ich činnosti: organizuje školenia, výmeny skúseností a pod.

Za trnavský kraj sme počuli ešte ďalší zaujímavý príspevok Mgr. Kataríny Soukupovej, riaditeľky Záhorskej knižnice v Senici. Venovala sa nanajvýš znepokoju-

júcej problematike, ktorá sa dotýka každej komunity – zvyšujúcej sa drogovej závislosti. Predstavila vzdelávací projekt, ktorý sa začal ako školenie pracovníkov knižnice, na ktorom sa mali naučiť, ako komunikovať s drogovo závislými návštevníkmi knižnice. Dnes sa rozvinul do širokej preventívnej kampane. Záhorská knižnica je už trinásty rok hlavným garantom tohto projektu. Neustále si získava ďalších partnerov na spoluprácu a tak skvalitňuje svoje prednášky pre pedagógov, rodičov a študentov.

Zaujímavé boli i ďalšie príspevky. Mgr. Vlasta Kollárová z Tekovskej knižnice v Leviciach sa podelila so skúsenosťami, ako pripravujú prezentácie knižných noviniek regionálnych autorov. PhDr. Klára Kernerová z Verejnej knižnice Jána Bocatia v Košiciach sa venovala projektu Už vím, co budu číst, ktorý je zameraný na predstavovanie literárnych diel v komunite Čechov žijúcich v Košiciach a okolí. Oživením sa stalo vystúpenie Mgr. Marty Skalkovej z Knižnice P. O. Hviezdoslava v Prešove. Prišla ako bylinkárka a so zanietením účastníkom seminára tlmočila výbornú atmosféru a zážitky členov Klubu bylinkárov, ktorý pri knižnici pracuje už desať rokov. Na záver seminára Mgr. Emília Antolíková z Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou priblížila aspoň v krátkosti projekt Zelená pre seniorov.

Dalo sa očakávať, že najviac otázok v diskusii bude namierených na zahraničného hosťa. Pani Ulrike Rosner z Nemecka odpovedala na zvedavé otázky týkajúce sa digitalizácie, autorských práv alebo konkrétnej spolupráce s ďalšími partnermi. Všetky príspevky zo seminára Komunitná knižnica IV nájdete v časopise Knižnica i na webových stránkach Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave a Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou.

Medzinárodná konferencia Vzdelávanie rómskeho spoločenstva, 1. 7. 2010 */ Roma Community Education International Conference, July 1, 2010*

PhDr. Vladimír Grigar, Slovenská pedagogická knižnica v Bratislave
vladimir.grigar@spgk.sk

Abstract: *The conference was organized by the Slovak Pedagogic Library in Bratislava and it was attended by leading specialists from the field. Papers focused on problems of Roma educiation in general as well as on different aspects of education of roma children and youth. International and national projects concerned with the problems were introduced. Electronic proceedings of the conference will be compiled.*
Keywords: *Roma community; Roma education*
Kľúčové slová: *komunita rómska; Rómovia – vzdelávanie*

Slovenská pedagogická knižnica zorganizovala 1. júla 2010 vo svojich priestoroch medzinárodnú konferenciu Vzdelávanie rómskeho spoločenstva. Zúčastnilo sa na nej 50 odborníkov z celého Slovenska i z Českej republiky.

Minorita Rómov a ich problémy sú nanajvýš aktuálne témy. Veď na Slovensku žije do

400 000 Rómov. Časť z nich sa integrovala do spoločnosti a je z nich inteligencia, kvalifikované kádre schopné zastať si akúkoľvek prácu. Avšak veľká časť rómskej populácie žije v osadách, je bez vzdelania a je odkázaná na sociálne dávky. Myslíme si, že bránou do spoločnosti je vzdelanie. Len cez vzdelanie sa dá dostať ku kvalifikovanej a odbornej práci a následne si zlepšiť svoju životnú úroveň. Vzdelanie je kľúčom do plnohodnotného života, do života lásky, humanity a dobrých vzťahov, do pochopenia podstaty života a odpovedí na základné otázky kto som, odkiaľ prichádzam, aký má zmysel môj život, kam kráčam alebo kam mám kráčať a čo ma čaká v budúcnosti.

Keďže na problematiku vzdelania Rómov je viac názorov, je nanajvýš potrebné, aby si odborníci vydiskutovali svoje názory, osvojili si jeden reálny, ktorý sa dá predložiť výkonným zložkám spoločnosti. Ďalším zložitým problémom je, ako presvedčiť Rómov v osadách, že vzdelanie je veľká hodnota. Že aj oni musia vyvinúť úsilie chcieť zmeniť doterajší pasívny postoj k životu a cez vzdelanie, cez informácie, cez osvojenie si zručnosti sa dostanú z existenčného dna do lepšieho materiálneho, duševného i duchovného sveta.

Oslovili sme veľa odborníkov na rómsku problematiku, ale niektorým nevyhovoval termín, veríme, že sa zúčastnia ďalších konferencií a obohatia ich originálnymi myšlienkami a praktickými riešeniami. Všetkých dvanásť príspevkov, ktoré na seminári odzneli, bolo veľmi zaujímavých a podnetných.

Účastníkov konferencie privítal riaditeľ Slovenskej pedagogickej knižnice, ktorý konferenciu aj moderoval. Prvý príspevok Fakty o edukačnej príprave Rómov k ich spôsobilosti žiť vo vedomostnej spoločnosti predniesol námestník riaditeľa Ústavu európskych rómskych štúdií pre pedagogickú činnosť Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave doc. PhDr. Tibor Loran, PhD., ktorý bol aj jedným z odborných garantov konferencie. Dlhodobo sa venuje problematike vzdelávania Rómov v školskom systéme vzdelávania a ich sociálnym problémom. Je autorom 4 vedeckých monografií, zameraných na sociálno-vzdelávacie problematiky Rómov a členom medzinárodného vedeckého projektu INSETROM, ktorého úlohou je zisťovať ľudský kapitál Rómov z osád. Do tohto projektu je zapojených 27 univerzít, teda všetky členské štáty Európskej únie. Docent Loran z edukačného a sociálneho hľadiska poukázal na štyri fakty, ktoré doteraz výrazne determinovali u marginalizovaných a exkludovaných Rómov ich rozvoj spôsobilosti existenčne žiť vo vedomostnej spoločnosti. Zároveň poukázal na nutnosť pretransformovať doterajšiu selektívnu národnú vzdelávaciu politiku vo vzťahu k Rómom na politiku inkluzívnu, ktorá je založená na poskytovaní rovnosti príležitostí a kvalitných edukačných službách.

Druhý príspevok Faktory vplyvu na edukáciu Rómov nám sprostredkoval riaditeľ Ústavu romologických štúdií Fakulty sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD., ktorý bol ďalším z odborných garantov našej konferencie. Je autorom dvoch a spoluautorom štyroch monografií, autorom viac ako 70 článkov atď. Je vedúcim riešiteľom 3 medzinárodných projektov (Grundtvig, Comenius) a viacero národných projektov (VEGA, KEGA), vrátane štátnej objednávky Ministerstva školstva SR. Jeho vedecký a projektový záujem je zameraný na edukáciu Rómov a pedagogiku sociálne znevýhodnených. V štúdii sa venoval vnú-

torným faktorom (vplyv antropogenetických faktorov, kultúrnych faktorov, faktorov sociálneho prostredia) a vonkajším faktorom (postoje spoločnosti voči Rómom alebo obsah vzdelávania v škole) a ich vplyvu na edukáciu rómskych žiakov.

PhDr. Ladislav Fízik, poradca ministra školstva SR, taktiež odborný garant našej konferencie, nám vo svojom príspevku Vzdelávanie rómskej mládeže ako jeden z najdôležitejších cieľov spoločnosti zdôraznil význam vzdelávania.

Spoluautormi ďalších dvoch príspevkov boli naši hostia z Českej republiky PhDr. Mgr. Dana Švingalová, PhD., ktorá bola ďalšou odbornou garantkou konferencie, a Mgr. Miroslav Kotlár. Obidvaja aktívne pracujú v Libereckom rómskom združení, kde prakticky pomohli mnohým Rómom začleniť sa do majoritnej spoločnosti. Zároveň usporiadali dve medzinárodné vedecké konferencie: Vzdělávání menšin a multikulturní výchova v evropském kontextu, z ktorých vydali dva zborníky. Prvý príspevok Analýza změn a problémů ve vzdělávání romské minority v České republice predniesla Dr. Švingalová, zaoberala sa zmenami a problémami pri vzdelávaní rómskej minority v ČR, ktoré priniesol s účinnosťou od 1. januára 2005 nový školský zákon č. 561/2004 o predškolskom, základnom, strednom, vyššom odbornom a inom vzdelávaní v znení neskorších predpisov. Zákon sa snažil eliminovať niektoré problémy vzdelávania rómskych žiakov, na ktoré neskoršie upozornil Veľký senát Európskeho súdu pre ľudské práva, keď vydal dňa 13. novembra 2007 rozsudok D.H. a ostatní proti Českej republike. Veľký senát konštatoval nepriamu diskrimináciu rómskych detí ich zaraďovaním do osobitných (zvláštnych) škôl. Príspevok analyzuje niektoré opatrenia, ktoré ČR vo vzťahu k tomuto rozsudku učinila.

Druhý príspevok Pedagogický obraz rómskeho žiaka a možnosti jeho pedagogického ovplyvnenia predniesol Mgr. Miroslav Kotlár. Príspevok poskytuje pedagogický obraz rómskeho žiaka, charakterizuje najčastejšie problémy pri vzdelávaní rómskych žiakov, resp. rómskych sociálne znevýhodnených žiakov a študentov v priebehu školskej dochádzky na rôznych stupňoch škôl. Ide o problémy výchovné, výučbové a problémy s rodinou. Príspevok ďalej analyzuje úlohu pedagóga, jeho možnosti a spôsoby pozitívneho ovplyvnenia vzdelávania a vzdelanostnej úrovne rómskych žiakov, a to v kontexte s ich rodinným prostredím, ktoré je často poznamenané sociálnym vylúčením, v dôsledku čoho sú práve títo žiaci sociálne znevýhodnení.

Po prestávke na občerstvenie nasledovala bohatá diskusia. Docent Rosinský navrhol zaviesť vyrovnávacie triedy, letné výchovno-rekreačné tábory pre rómske deti a iné. Doktor Fízik navrhol zrušiť špeciálne školy, doktorka Švingalová argumentovala, že český zákon zrušil inštitút zvláštnych a pomocných škôl, zaviedol do škôl multikultúrnu výchovu a možnosť doplniť si základné vzdelanie. V Českej republike majú prípravné ročníky a využíva ich 48 % rómskych detí. Mgr. Hanousková bola za celodennú starostlivosť o Rómov. Mgr. Kotlár konštatoval, že deti žijú vo svete svojich rodičov, a položil dve otázky: „Hľadáme dôvody, prečo sa to nedá?“ alebo „hľadať, ako to urobiť“. Zaznela aj otázka: Nebolo by riešením doučovanie rómskych detí?

A nasledovali ďalšie prednášky. V príspevku Roma sám a Pramienok, ktorého autorkou je p. Katarína Poláková z občianskeho združenia Pramienok, nám predstavila

toto občianske združenie a jeho záslužnú prácu s Rómami. Roma SAM znamená SME Rómovia, ale toto spojenie sa používa vo výnimočných prípadoch, keď Rómovia chcú ukončiť spor, aby neprerástol do násilia. P. Edita Rihariová nám porozprávala svedectvo, čiže svoj životný príbeh. Ako napriek nepriaznivým okolnostiam dokončila gymnázium, stará sa o svoje i osvojené deti, píše rozprávkové knihy a snaží sa byť užitočným a dobrým človekom.

PhDr. Beáta Dibalová z detského krízového centra AMORET v Lučenci v príspevku Fetálny alkoholový syndróm ako faktor ovplyvňujúci výchovu a vzdelávanie nám priblížila jedno zaujímavé zistenie, ktoré sa vyskytuje vo zvýšenej miere najmä u rómskych žien. Keďže riaditeľka Základnej školy v Plaveckom Štvrtku Mgr. Emília Czagaňová bola chorá a mala predniesť príspevok Integrácia žiakov s mentálnym postihnutím, zastúpila ju Mgr. Gabriela Hanousková. Nasledoval príspevok Mgr. Zdenky Pobočíkovej, špeciálnej pedagogičky Základnej školy v Záhorskej Vsi s názvom Sexuálna výchova u detí staršieho školského veku z málo podnetného prostredia. Príspevok Hľadanie odpovedí na otázky (de)segregácie rómskych žiakov vo vzdelávacom systéme na Slovensku nám predniesol Mgr. Vladimír Rafael, PhD. z Nadácie otvorenej spoločnosti.

V poslednom príspevku Edukácia rómskych detí v primárnom vzdelávaní PhDr. Eva Farkašová, CSc., z Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave venovala pozornosť niektorým aktuálnym výskumným zisteniam, ktoré sa týkajú pedagogicko-psychologických aspektov vzdelávania rómskych detí v školskom veku z hľadiska ich vývinových determinánt, možnostiam i limitom v školskom vzdelávaní a faktorom vplývajúcim na úspešnosť či neúspešnosť tohto procesu. Súčasťou konferencie bola výstava kníh s rómskou problematikou z fondov Slovenskej pedagogickej knižnice.

Výstupom z konferencie bude elektronický zborník, aby sa podnetné a zaujímavé myšlienky a riešenia, ktoré na konferencii odzneli, dostali medzi širší okruh odborníkov a záujemcov o rómsku problematiku. Konferencia splnila svoj cieľ, a preto budeme pokračovať v organizovaní ďalších konferencií, aby sme aj my svojím dielom pomohli v integrácii časti Rómov do spoločnosti.

Tibetské knihy v Univerzitnej knižnici v Bratislave
/ Tibetan Books at the University Library in Bratislava

PhDr. Klára Mészárosová, Univerzitná knižnica v Bratislave
klara.meszarosova@ulib.sk

Abstract: *Collection of oriental manuscripts and printings at the University Library in Bratislava included set of Tibetan books. History of book and literature in Tibet is presented as well as technology of book fabrication. Individual books from the collection and their autors are introduced.*
Keywords: *Tibetan book and literature; University Library in Bratislava*
Kľúčové slová: *Tibetská kniha a literatúra; Univerzitná knižnica v Bratislave*

Univerzitná knižnica v Bratislave uchováva vo svojich fondoch približne 2,5 milióna kníh. V tomto počte sa okrem európskych nachádzajú aj orientálne rukopisy a tlače, známy fond arabských, perzských a tureckých knižničných dokumentov, ale aj počtom malý, no veľmi zaujímavý súbor tibetských tlačí.

Roku 1987 získala Univerzitná knižnica kúpou kolekciu šiestich titulov veľmi zaujímavých tibetských tlačí, ktoré sa líšia od európskych kníh aj tvarom.Tibetské knihy sú v tvare tzv. photi, teda sú to úzke pásy papiera, napodobňujúce tvary indických kníh písaných na palmové listy. Rozmery sa pohybujú okolo 60 x 10 cm, ale vyskytujú sa aj menšie odchýlky. Knihy nie sú zaviazané na európsky spôsob, ich listy sú voľne uložené nad sebou. Blokové knihy sú zabalené do prikrývky z plátna, hodvábu alebo brokátu a sú previazané šnúrkou. Na knihy väčších rozmerov sa najprv pod aj nad listami umiestnili tenké dosky na ochranu bloku, maľované alebo zdobené rytými motívmi, prípadne kombinované inými drevenými prvkami než bol základ dosky, a až potom ich zabalili. V našom súbore sú zastúpené obidve formy, navyše v jednom prípade miesto dosiek použili na ochranu listov pevné pergamenové pásy. Zabalené blokové knihy pôvodne, v kláštorných knižniciach, mali vlastnú priehradku, kde boli umiestnené úzkou stranou von. Ich obsah bol napísaný na zdobenú hodvábnu alebo plátennú etiketu, ktorá visela na viditeľnej, vonkajšej strane knihy.

Tieto knihy sú vlastne odtlačkami drevorezových matríc tak, že dreveným štočkom vytlačili naraz celú stranu s textom a ilustráciami. Knihy vytlačené takýmto spôsobom v Tibete vyhotovovali už dávno pred Gutenbergom. Je zaujímavé, že v zbierkach tibetských kníh sú vlastne historické kópie, to znamená, že knihy, vytlačené hoci aj dnes, sú vytlačené zo starých matríc a vo väčšine prípadov nie je možné zistiť vek pôvodných matríc, ani presne určiť dátum tlače. Stáva sa, že aj zo stredovekých matríc tlačia na súčasný papier, prípadne aj na obyčajný baliaci papier. Vytlačené obrazy a texty sú na prvý pohľad totožné so starým originálom. Na približnú dobu tlače môže odkazovať práve kvalita papiera.

Tak ako je to v bibliografiách tibetských tlačí bežné, aj náš súbor je datovaný len rámcovo do 19. storočia. Tieto knihy boli vytlačené v Pekingu. V Tibete aj dnes tlačia tradičným spôsobom zo starých štočkov. Matrice, ktoré boli počas kultúrnej revolúcie zničené sa nahrádzajú novými, ale aj tie nové sú vyhotovené v duchu klasických drevorezov. V posledných rokoch sa aj v Tibete ujíma tlač kníh európskeho typu, ktoré sa dajú používať oveľa jednoduchšie než síce zaujímavé, ale menej praktické tradičné tibetské blokové knihy.

Tlač knihy, rozmnožovanie posvätných textov v tibetskom, a od 14. storočia aj v mongolskom budhizme sa považuje za sakrálny úkon, ktorý má zvýšiť dobrú karmu mníchov. Zjavne to môže byť príčinou aj tej štatistickej zaujímavosti, že práve v Tibete pripadá najvyšší počet kníh na jednu osobu. Knihy, ktoré sa po stáročia uchovávali v relatívnej izolácii, sa od polovice 20. storočia vo väčšom množstve dostávali z okupovaného Tibetu do zahraničia a dnes už sú vo svete knižnice, ktoré majú vo svojich fondoch stovky tibetských kníh.

Tibetské knihy sú písané tibetským písmom, ktoré sa sformovalo v 7. storočí a odvtedy sa v podstate nezmenilo. Ich jazyk je monosyllabický, patrí do sino-tibetskej jazykovej skupiny. Literárnym jazykom Tibetu je nárečie Lhasy, okrem toho sa v krajine používa ešte aspoň poltucet nárečí. Namiesto pojmu „tibetská literatúra“ by bolo asi správnejšie používať pojem „tibetské písomníctvo“, lebo kultúru krajiny natoľko predchli prvky budhizmu, že o krásnej literatúre v európskom ponímaní môžeme len ťažko hovoriť. Výnimkou je ľudová slovesnosť, ktorej stopy nachádzame opäť len v budhistických textoch. Európske expedície začiatkom 20. storočia v jaskyniach Tunhuang našli akýsi „cintorín kníh“, obrovské množstvo literatúry z 9.-14. storočia, a v týchto materiáloch sa zachovali aj niektoré pamiatky tibetskej ľudovej slovesnosti.

Budhizmus v Tibete zapustil korene za vlády Khri-srong Idebrcan-a (755-797). Postupne indickí panditi a tibetskí locábi[1] prekladali základné diela mahajána budhizmu, písané sanskritským písmom: Kandžur a Tandžur[2]. Ak odhliadneme od folklórnych textov a úradných spisov vlády a kroník, najstaršie tibetské texty sú práve budhistické kánonické spisy.

Tibeťania, ako aj iní budhisti, zbierku svätých textov nazývajú Trojkoš alebo Tripitaka, tibetsky Sde-snod gsum. Matrice najstaršieho tlačeného vydania týchto textov vznikli v rokoch 1731-1742, prvá časť mala 100 zväzkov, druhá časť 225 zväzkov. Neskoršie vydania obsahujú okrem religióznych textov aj časť, označenú ako Rôzne texty, ktorá obsahuje svetské vedy: gramatiku, poetiku, maliarstvo, sochárstvo, matematiku, astronómiu, liečiteľstvo atď. V našich fondoch sa nachádza práve aj táto časť Tripitaky, v ktorej sú veľmi bohato ilustrované kapitoly z časti Rôzne texty: *Bcom ldan bdas thams cad rig ba'i bum chog lha lnga ma bźugs so*.[3]

Ďalšia tlač *Ma-ni bKa-bum; Ma-ni bka-bum bzugs-sho*[4] obsahuje náboženské učenie Srongbcan Sgampo-a (+ 649), ktorý bol podľa tradície zakladateľom tibetskej literatú-

---

1 prekladatelia

2 Obsahuje sutry, teda nábožensko-filozofické texty, tantry – tajné učenie magicko-rituálych vedomosti, spôsob činnosti, pomocou ktorej sa človek dostane do kontaktu s „božským“ a filozofické štúdie.

3 Peking, cca 19. storočie, obsahuje 173 ff., 11,5 x 57 cm, drevotlač. Sign. 22 G 24224

4 Peking, cca 19. storočie, 229 ff., 11,5 x 65 cm, drevotlač. Sign. 22 G 24223

ry. Jeho dielo Stotisíc slov ochrancu učenia vládcu obsahuje legendy, doktrinálne a rituálne texty a napomenutia. Tieto texty znovuobjavili v 12. storočí a dnes známy obsah jeho diel sa ustálil v 16. storočí. Z literárneho hľadiska sú významné jeho legendárne historky a poviedky.

Zaujímavá je zbierka autora Sans-rgyas-rgy-mtsho-a (1653-1705) *bDud rtsi sñiṅ-po yan lag brgyad-pa gsaṅ-ba] Man ṅag you tan rgyud-kyi lhan thabs zug rṅu'i tsha gduṅ sel-ba'i katpūr dus min 'chi źags gcod-pa'i ral gri*[5] Svetský autor bol regentom panovníka, ovládal učenie takmer všetkých náboženských smerov, medzi nimi aj smeru „bon"[6], a zostavil niekoľko významných viaczväzkových prác, medzi nimi dielo Biele lapis lazuli, v ktorom sa venoval astrológii, letopočtom, pohrebným obradom ľudovej religionistiky, napísal aj právnickú a lekársku knihu. Náš exemplár Biely beryl obsahuje zbierku modlitieb.

Ostatné tri knihy sú od jedného autora. Phangs pa (1235 – 1280) patril k významným predstaveným rádu sa-skja. Rozoberal hlavne tantrické kánony svojej školy. Pre chána Kublaja a niektorých mongolských princov napísal Všeobecné pokyny (inštrukcie) a zostavil aj mongolské písmo. Zachovali sa jeho listy a poézia v štýle indickej kávja.[7] V našom súbore sa nachádzajú jeho preklady časti Tripitaky:

'Phags pa Gser 'od dam pa mdo sde'i dbaṅ po'i rgyal po źes bya ba theg pa chen po'i mdo[8]*, 'Phags pa 'jam dpal gyi don dam pa'i mtshan yang dag par brjod pa*[9]*, Phags pa Śes rab kyi pha rol tu phyin pa sdud pa tshigs su bcad pa*[10]*.* Pri poslednom titule bol pribalený aj jeden zvitok „thangka" (po tibetsky thang-ka = zvitok) alebo tanka.[11]

Thangky sú obrázky namaľované alebo natlačené na plátno, hore pripevnené k plochej doštičke, dole k zaoblenej tyčke, aby sa dali zavesiť ale aj zvinúť. Thangky sú predmety, ktoré majú napomáhať meditácii, často ich zavesia v kostoloch alebo pri domácich oltároch, prenášajú ich pri sprievodoch, prípadne nimi ilustrujú kázne. Väčšinou zobrazujú Budhu, aj ostatných bohov, alebo iné významné osobnosti budhizmu: lámov, svätých, postavy veľkých učiteľov, napríklad 84 mahádsiddhov („veľkých dokonalých"). Objavujú sa na nich symbolické vidiny, ktoré sa podľa tibetského budhizmu zjavia v prechodnom stave medzi smrťou a znovuzrodením, v tzv. barde. Z doplňujúcich motívov sa vyskytujú mandaly, koleso života, horoskopy. Podpis autora na thangke sa nikdy neobjaví, aj datovanie len výnimočne. Vzhľadom na to, že tradičná téma, spôsob vyobrazenia a symbolika thangky boli prísne určené, presné datovanie týchto obrazov je veľmi náročné. Thangky zvyčajne vyhotovujú svetské osoby po niekoľkoročnom štúdiu a pod vedením skúsených lámov obrazy získajú religióznu

---

5 Peking, cca 19. storočie, 297 ff., 9,5 x 41 cm, drevotlač. Sign. 22 G 24209

6 Bon je náboženský smer podobný budhizmu, ktorého stúpenci v 10. – 11. storočí vystupovali ako hnutie odporu voči budhizmu.

7 Kávja – sanskritská lyricko-epická poézia.

8 Peking, asi 19. storočie, 200 ff., 8,5 x 57 cm, drevotlač. Sign, 22 G 24222

9 Peking, asi 19. storočie, 197 ff., 13,5 x 57 cm, drevotlač. Sign. 22 G. 24222

10 Peking, asi 19. storočie, 188 ff a 6 ff, 13,5 x 57 cm, drevotlač. Sign. 22 G 24225

11 Tanka sa používa aj na označenie formy japonskej poézie, preto sme sa rozhodli používať podobu slova, ktorá vychádza z transkripcie tibetského termínu.

hodnotu len vtedy, keď ich láma posvätí. Z literatúry poznáme hlavne farebné thangky, ale vyskytujú sa aj jednofarebné, k nim patrí aj náš exemplár. Na plátne obdĺžnikového tvaru je čierny figurálny drevorezový odtlačok s dvoma riadkami textu. Na spodnom je okraji bambusová tyč na zvinutie.

Kult knihy u Tibeťanov charakterizuje aj istá obradnosť, s ktorou knihu rozbaľujú a čítajú. Knihy sa prenášajú vo vodorovnej polohe vo výške nad pásom a pri čítaní sa v nich listuje tak, aby múdrosť obsiahnutá v spisoch prúdila priamo k čitateľovi. Považuje sa za veľkú neúctu, keby čitateľ sedel vyššie, ako je položená kniha. Keď sa kniha pri používaní opotrebuje, nesmie sa spáliť, ale treba ju uložiť na mieste určenom na tento účel, v akomsi „cintoríne kníh“.

Zaujímavý, v našom prostredí exotický súbor tibetských kníh sme v mesiacoch apríl – máj 2010 v Univerzitnej knižnici predstavili aj čitateľskej verejnosti ako pozoruhodné dokumenty orientálnej knižnej kultúry. Výstavu sme doplnili súčasnou literatúrou o tibetskej kultúre.

Použitá literatúra:

Das Buch im Orient : Handschriften und kostbare Drucke aus zwei Jahrtausenden : Bayerische Staatsbibliothek, Aussstellungs-Kataloge. Wiesbaden : Ludwig Reichert Verlag, 1982.

GRÖNBOLD, Günter. *Tibetische Buchdeckel*. München : Bayerische Staatsbiliothek, 1991.

HOFFMANN, Helmut. *Tibet : a handbook*. Bloomington, 1975

KREIDE, Ingrid. *Tibetische Traditionen und ihr moderner Wandel in der Thankamalerei der Tamang in Nepal.* Köln, 1988.

SCHARLIPP, Wolfgang-Ekkehard – BACK, Dieter. *Einführung in die tibetische Schrift*. Hamburg : H. Buske , 1989.

SNELLGROVE, David – RICHARDSON, Hugh. *A Cultural History of Tibet*. London : Weidenfeld and Nicolson, 1968.

Terebess Ázsia Lexikon. *http://www.terebess.hu/keletkultinfo/*

Tibetica in der Bayerischen Staatsbibliothek. München, 1985.

LIPTON, Barbara – RAGNUBS, Nima Dorjee. *Treasures of Tibetan Art : collections of the Jacques Marchais Museum of Tibetan Art.* Essay on Tibetan Buddhism by Donald S. Lopez, Jr. Staten Island, NY : J. Marchais Museum of Tibetan Art New York; Oxford : Oxford Univ. Press,1996.

Knižnica Spolku sv. Vojtecha v Trnave

Knižnica Spolku sv. Vojtecha (SSV) sa buduje od vzniku SSV v roku 1870. Obsahuje unikátne tlače, ktoré sú vzácnym dedičstvom našich predkov. V zbierkach knižnice sa nachádzajú testamentárne odkázané časti vlastných knižníc národných buditeľov, kňazov, inteligencie a bývalých pracovníkov a členov SSV. Medzi najvýznamnejších patria: Andrej Radlinský, Andrej Kmeť, Andrej Kubina, František V. Sasinek, Ferdinand a Ján Jurigovci, Juraj Slotta, Ján Palárik, Štefan Moyzes, František R. Osvald, Ján Pöstényi a iní.

V rokoch 1918 – 1950 s postupujúcou organizačnou činnosťou bolo možné doplňovať a rozširovať knižnicu. Najväčší podiel na obohatení knižnice má jej dlhoročný správca Mons. Ján Pöstényi. Vybudoval bohatú zbierku z diel historického zamerania.

V priebehu existencie SSV boli zaznamenané pokusy o likvidáciu knižných zbierok. Nielen za Uhorska v počiatkoch existencie, ale aj v rokoch 1954 – 1989. V týchto rokoch doplňovanie knižných fondov stagnovalo a istý čas sa uvažovalo o likvidácii knižnice. Aj napriek týmto nepriaznivým okolnostiam sa zachovala podstatná časť asi 65 tis. knižničných jednotiek.

Knižnica je rozdelená do fondov, ktoré sú samostatne označené a spracované v čiastkových katalógoch. V súčasnosti prebieha katalogizovanie kníh v Knižnično-informačnom systéme pre malé a stredné knižnice (KIS MaSK). Knižnicu najvštevujú prevažne študenti vysokých škôl. Dokumenty sa požičiavajú prezenčne v študovni. Knižnica sídli v historickej budove Spolku sv. Vojtecha v Trnave, na Radlinského ul. č. 5.

Zoznam fondov knižnice Spolku sv. Vojtecha: – **I.** História, politika – obsahuje o. i. aj zaujímavé tlače slovenských autorov, ako sú Matej Bel, Ján Severini a iní; – **II.** Lexikálie, slovníky – má celý komplex tlačí jazykových i územných germaník. Okrem nemeckých aj Ottův slovník naučný, z ďalších autorov sú to Révai, Pallas Török a iní; – **III.** Výtvarné umenie – obsahuje časopisecku produkciu, tiež monografie aj v iných jazykoch; – **IV.** Hudobniny – obsahuje tlače o dejinách hudby, monografie o hudobníkoch, teóriu hudobnej vedy a iné; – **V.** Slovanská literatúra – obsahuje diela slovanských spisovateľov; – **VI.** Literárna história, slovenská a česká beletria; – **VII.** Jazykoveda, školské učebnice; – **VIII.** Nemecká a iná literatúra – obsahuje klasikov

nemeckej literatúry aj iných národov. – **IX.** Prírodné vedy – sú tu zastúpené všetky disciplíny prírodných vied od astronómie po zdravotníctvo; – **XI.** Schematizmy. – **Bs.** Beletria slovenská. – **Bč.** Beletria česká. – **Br.** Beletria ruská. – **Bz.** Beletria zahraničná. – **A.** Americko-slovenská literatúra – obsahuje tlače vydané v Amerike. – **S.** Vydania SSV. – **SU.** Vydania SSV v Uhorsku. – **K.** Kresťanská literatúra 19. a 20. stor. – **R.** Vydania Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. – **TY.** Tyrnaviká – obsahuje tlače vydávané v Trnave. – **B.** Fond Antona Bernoláka**.** – **T.** Fond teologickej literatúry. – **N.** Fond G. Navrátila. – **H.** Fond tlačí 16. a 17. storočia (staré tlače). – **HR.** Fond Hadriána Radvániho (tlače trnavských tlačiarní 17. a 18. storočia).

Jozef Škoda, Spolok sv. Vojtecha v Trnave

Naša anketa: Pohľad na profesiu knihovníka

Ako vidia nás knihovníkov neknihovníci?

Pohľad knihovníčky, ktorá chvíľu bola i neknihovníčkou

V predošlých číslach Bulletinu Slovenskej asociácie knižníc boli uverejnené príspevky študentov knihovníctva. Boli to postrehy, úvahy, mladí ľudia sa zamýšľali nad svojou budúcou knihovníckou profesiou. Z ich riadkov, a pozorný čitateľ i medzi riadkami vycítil ich očakávania, nádeje a akúsi neochvejnú istotu, že knihovníctvo, knižnice, knihovníci majú svoje pevné miesto aj v súčasnej pretechnizovanej ére. Aj keď možno v inej podobe ako ešte možno pred niekoľkými rokmi, desaťročiami. Sympaticky vyznelo (vzhľadom na to, že autorkou je osoba mladučká) aj neskromné vyhlásenie jednej čerstvej absolventky – bakalárky, ktorá svoj príspevok zakončila spokojným vyhlásením: „Som informačný profesionál – knihovníčka 21. storočia.“

Chcela by som k týmto príspevkom mladých, perspektívnych ľudí pridať postrehy svoje – knihovníčky, možno odborníčky, ktorá svoje vysokoškolské štúdiá knihovníctva ukončila v dobe, keď už „nežná“ klopala na dvere, ale spoločenský systém bol ešte starý, socialistický. Knihovnícky systém, celá „jednotná sústava knižníc na Slovensku“ boli nemenné a nespochybniteľné. Neriešili sa otázky, či sú knižnice potrebné alebo nie. Vtedajší knižničný zákon a všetky súvisiace nariadenia boli naozaj zákonom a nariadeniami, ktoré sa dodržať museli. V každej obci bola knižnica a v knižnici knihovník. Nákup kníh bol garantovaný štátom, a tak v každej knižnici bol potrebný počet kníh. Hoci boli aj zoznamy zakázaných kníh, ktoré sa nakupovať – alebo ak sa kúpili, tak požičiavať – nesmeli. Ale knižnice boli vedené odborne, boli budované katalógy, kartotéky, síce lístkové, medzinárodné desatinné triedenie bolo samozrejmosťou.

Po spoločenskom prevrate jednotná sústava knižníc prestala existovať. Zažili sme divoké deväťdesiate roky, keď starý systém, a to nielen knihovnícky, už nefungoval,

ľudia ho nechceli, ale nový ešte nebol. A tak mi ako vtedajšej mladej riaditeľke okresnej knižnice pripadli úlohy a povinnosti, o akých sme na štúdiách ani nesnívali. Bolo treba presviedčať starostov obcí, že áno, knižnice sú v obciach potrebné, televízor a počítače nenahradia našim deťom knihy. Bolo treba presviedčať funkcionárov, že áno, riaditeľ knižnice by mal byť odborník a nie politický nominant. Bolo treba presviedčať zriaďovateľov knižníc, že v knižniciach by mali pracovať predovšetkým knihovníci – odborníci, že knižnica nie je teplým pohodlným miestečkom pre tých, ktorí nevládzu alebo už nechcú pracovať v „dôležitejších" profesiách.

Peňazí na knihy aj činnosť bolo poskromne, a tak sme skúšali zarobiť: pri knižniciach boli zriadené videopožičovne, skúšal sa aj predaj kníh. Aj keď tieto aktivity priniesli určitý finančný zisk, dlhodobo boli tieto činnosti neudržateľné. Náplňou knižnice je predovšetkým nakupovať, spracovávať a požičiavať knihy, propagovať čítanie pomocou podujatí, informačná výchova, edičná činnosť. Pracovníci knižnice jednoducho nemali kedy robiť činnosti zamerané na zarábanie peňazí.

Knihovníci však napriek ťažkostiam boli tí, ktorí išli s dobou. Do klasického knihovníctva prenikla výpočtová technika. Knižničné agendy sa postupne automatizovali. Klasické katalógy sa konvertovali do elektronickej formy. Pri poskytovaní služieb knihovníkom stále viac pomáhali počítače.

Akousi morálnou oporou pre knihovnícku verejnosť bol vznik a pôsobenie dvoch profesijných inštitúcií – Spolku slovenských knihovníkov, ktorý vznikol v r. 1990 ako priamy nástupca Zväzu slovenských knihovníkov a informatikov, a Slovenskej asociácie knižníc, ktorá vznikla v r. 1993. V roku 2000 sa knihovníci konečne dočkali nového zákona o knižniciach. Zákon upravoval postavenie a úlohy knižníc, ich zriaďovanie, poskytovanie knižnično-informačných služieb verejnosti. Následkom prijatia zákona nastali rôzne organizačné zmeny, zmeny zriaďovateľov knižníc, delimitácie majetku i pracovníkov. Ale z dnešného pohľadu hovorím, že sa situácia okolo knižníc a knihovníctva postupne konsolidovala.

Po desiatich rokoch riaditeľovania v okresnej knižnici ma vietor života zavial do profesie neknihovníckej. Komunitu knihovníkov, v ktorej som sa pohybovala vlastne od začiatku dospelosti, som vymenila za iný svet. Svet, v ktorom sú síce aj ľudia, ktorí knihy milujú a knižnice pokladajú za oázy kultúry, vzdelanosti a pokroku. Väčšina však, a často sú to aj vysoko vzdelaní ľudia, boli v knižnici naposledy ešte ako deti a netušia, čo všetko nám knižnice ponúkajú. Mnohí svoj vzťah k čítaniu prezentujú záľubou čítať bulvárne časopisy a z kníh poznajú najmä rôzne pochybné bestsellery z pultov kníhkupectiev.

V práci mi skúsenosti z knihovníctva boli veľmi prospešné: neskromne hovorím, že som bola flexibilná, nič ma nezaskočilo. Práca s výpočtovou technikou, získavanie rôznych informácií z elektronických i klasických zdrojov, príprava rôznych podkladov na rôzne témy, práca s ľuďmi, riešenie rôznych záťažových situácií. Tu som mala možnosť porovnať pracovný prístup knihovníkov a tých, ktorí v knižnici nikdy nerobili: knihovník považuje za vec osobnej cti a prestíže pomôcť, poradiť, nájsť požadovanú informáciu. Ponúknuť hľadanú knihu. Na bývalých kolegov – knihovníkov som sa

mohla vždy obrátiť. Pomohli. Na druhej strane som sa stretla s mnohými úradníkmi, administratívnymi pracovníkmi, ktorí nepovažovali za vec osobnej cti byť svojou prácou druhým nápomocní.

Myslím, že profesia knihovníka má v sebe niečo, čo vyžaduje isté osobnostné predpoklady. Preto predpokladom na to, aby sa z mladého človeka stal knihovník-profesionál, je okrem príslušného vzdelania aj jeho osobnosť. Taká, ktorá chce ľuďom pomáhať, radiť, dávať. Taká, ktorá sa nezľakne nepriaznivých okolností v živote spoločnosti. Vie, že knižnice tu vždy boli, sú a budú najmä na to, aby ľuďom pomáhali, aby robili život lepším a krajším.

Perlička na záver: Životné okolnosti zariadili, že som sa po niekoľkých rokoch pôsobenia mimo knihovníctva vrátila späť medzi knihovníkov. Pred nástupom do práce som absolvovala obligátnu zdravotnú prehliadku. Lekárka, u ktorej som bola, sa ma pýta: „A kam nastupujete do novej práce?“„Do knižnice,“ odpovedám ja. „Knižnica? A to ešte existuje?“ úprimne sa čuduje táto vysokoškolsky vzdelaná osoba. „Myslela som si, že knižnice sú už iba na vysokých školách s odbornou literatúrou pre študentov.“ Na túto príhodu som si spomenula pri čítaní príspevkov mladých študentov. Prajem im veľa entuziazmu a pevnej vôle. Budeme ju my, knihovníci, ešte potrebovať.

Mgr. Lívia Koleková, Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave
lkolekova@kniznicatrnava.sk

Náhodou vypočuté alebo aj takto nás vidia

Miesto: autobus Bratislava – Malacky
Čas: 13,30 hod.
Dátum: 25. jún 2010

V autobuse som si náhodou sadla za dvojicu študentov – vysokoškolákov, ktorí si vymieňali „skúsenosti“ z knižníc. Nedalo sa ich nepočuť a tak som sa nechtiac všeličo dozvedela. Názory spomínanej dvojice neboli veľmi lichotivé, ale nezaškodí ich poznať.

O požičovni:

- *Najradšej by tam tie za pultom boli samé. Keď sa opýtam, neraz nemajú čas odpovedať, alebo mi vrele odporúčajú internetovú stránku knižnice. Pritom niektoré strúhajú grimasy, prevracajú oči či s poľutovaním povzdychnú, či „to“ naozaj neviem, alebo „to“ vysvetľujú dnes už dvadsiaty raz... Ich najobľúbenejšia činnosť – vymerať pokuty a vyberať „euráče“.*

O službách:

- *Mám pocit, že vyrušujem každého, koho sa mi podarí v študovniach zastihnúť a svojou neznalosťou zasiahnem do debaty s kolegami pri posudzovaní najnovších udalostí (najčastejšie obyčajných klebiet), pri telefonovaní (inštrukcie pre deti, manželov, kamošov/kamošky). Nevraživým pohľadom ma prebodnú,*

keď sa čosi pýtam a ony sú práve na odchode (koniec smeny, obed...). Vedia vôbec ich vedúci, čo sa deje? Mne by takí pracovníci išli na nervy.

- *Vedúci? Aj som sa dožadoval k nemu a výsledok: mimo pracoviska, na služobnej ceste, na porade, PN a tak dookola.*
- *Neviem, čo sa stalo, ale keď som chodil do knižnice ešte ako žiak, bolo to akési iné – prívetivejšie, milšie... Dnes mi len milostivo povedia: tam vzadu niekde v regáli si treba pohľadať a ani nevstane zo stoličky, nezdvihne oči od rozčítaného časopisu (iste nebol odborný, lebo bol pestrofarebný), prípadne krížovky či receptov. Nedávno som jej časopis skoro vykmasol, aby si ma vôbec všimla... Keby som mohol, knihu by som si radšej kúpil a nejedoval by som sa zbytočne.*
- *Teba si nevšimla, ale majú aj svojich „obľúbencov“, obskakujú ich. Pre nich dokážu knihu zohnať ihneď, ochotne pomôžu pri kopírovaní, skenovaní, keď majú problém, volajú kolegom a o počítačoch ani nehovorím. Eštože mám doma internet a pomôžem si.*
- *Rovnaký prístup ku každému nepoznajú, ale nič s tým nenarobíš. Zaráža ma, že sa nik nebojí o prácu a nemajú pocit, že sú zbytoční.*
- *Želám si prázdnotou zívajúce knižnice, tak, aby si to kompetentní všimli. Ľudia bez vzťahu k práci by tam nemali mať šancu... Potom by precitli? Neviem, ale pochybujem.*

Na okraj novín som si stihla z rozhovoru poznačiť len túto časť. Je vo verzii, ktorú znesie papier, ale študenti si slová nevyberali. Neviem, či v debate pokračovali, keď som vystúpila. Spočiatku som váhala, či mám tento postreh napísať. Nakoniec som sa rozhodla, že týchto pár riadkov možno prispeje k tomu, aby sa niektorí zamysleli nad tým, ako ich vidia, pozorujú a vnímajú tí z opačnej strany pultu.

PhDr. Ľudmila Čelková
l.celkova@chello.sk

Dni detskej knihy na Gemeri

Kniha pre každého znamená niečo iné. Pre niekoho znamená silu premeniť zlú náladu na dobrú, iní ju považujú za zdroj informácií, ďalším pomáha rozvíjať fantáziu, predstavivosť, či jednoducho oddych. Kniha nás núti rozmýšľať a vžiť sa do úlohy hlavných hrdinov. No tomu predchádza akýsi zvyk či návyk ku knihe a čítaniu. Výrazný vplyv na vzťah k čítaniu má aj čítanie rozprávok rodičmi či dospelými v čase, keď dieťa ešte čítať nevie. Jednoznačne to vplýva na formovanie vzťahu k čítaniu nielen v detstve, ale aj v neskoršom veku.

V dňoch 13. – 15. apríla 2010 sa akýmsi centrom slovenskej detskej knihy a ilustrácií stala Rožňava a jej blízke okolie. Gemerská knižnica Pavla Dobšinského v Rožňave v spolupráci s organizáciami BIBIANA – Medzinárodný dom umenia pre knihy, IBBY – Slovenská sekcia Medzinárodnej únie pre detskú knihu, AOSS – Asociácia organizácií spisovateľov Slovenska, SSS – Spolok slovenských spisovateľov a so Slovenskou asociáciou knižníc preniesla na Gemer slovenských tvorcov detskej knihy – spisovateľov a ilustrátorov.

Svojou návštevou nás poctili také osobnosti ako Roman Brat (prozaik, publicista, prekladateľ), Peter Čisárik (scénograf, ilustrátor), Gabriela Futová (spisovateľka), Peter Holka (novinár, spisovateľ), Peter Karpinský (spisovateľ, jazykovedec), Martin Kellenberger (maliar, grafik, ilustrátor), Ľubica Kepštová (spisovateľka, literárna kritička, redaktorka), Juraj Martiška (maliar, ilustrátor), Miroslav Regitko (ilustrátor), Ladislav Švihran (prozaik, prekladateľ, autor literatúry faktu), Peter Uchnár (grafik, maliar, ilustrátor) a ďalší.

Prvý deň – 13. apríla 2010 – v popoludňajších hodinách sa uskutočnilo slávnostné prijatie delegácie na starobylej radnici mesta Rožňava primátorom mesta Vladislavom Laciakom a následne slávnostné otvorenie Dní detskej knihy v knižnici, kde sa kultúrneho vystúpenia zhostili žiaci Základnej umeleckej školy z hudobného a literárno-dramatického odboru. Riaditeľka Gemerskej knižnice Pavla Dobšinského v Rožňave oficiálne otvorila Dni detskej knihy a výstavy, ktoré si návštevníci mohli pozrieť priamo v priestoroch knižnice: Z tvorby Mira Regitka a Najkrajšie a najlepšie detské knihy 2006 – 2008. Neskôr nasledovala autogramiáda, na ktorú sa tešili priaznivci pekných kníh.

Pobyt hostí, majstrov pera a štetca sme sa snažili spestriť, aj napriek veľmi nepriaznivému a upršanému počasiu, návštevou kultúrnych pamiatok. Hostí veľmi zaujala návšteva Katedrály Nanebovzatia Panny Márie, ktorá je najvzácnejšou a najstaršou kultúrnou pamiatkou v Rožňave, absolvovali večerný výstup a pohľad zo Strážnej veže s odborným výkladom pracovníka Turisticko-informačného centra.

Druhý deň – 14. apríl 2010 – sa začal opäť veľmi upršane, ale napriek tomu tvorcovia detských kníh sa na základných školách a osemročných gymnáziách v meste a okolí stretli s tými, pre ktorých tvoria. Popoludní sa oboznámili s regiónom, v ktorom je nielen veľa zaujímavostí, ale má aj krásnu históriu. Prezreli si galériu výtvarného umenia Baníckeho múzea v Rožňave, navštívili rodný dom Pavla Emanuela Dobšinského v Slavošovciach, kde ich prijal starosta obce Štefan Bašták. V programe bola aj prehliadka gotického evanjelického kostola v Štítniku, vyhláseného dňa 24. apríla 1970 za národnú kultúrnu pamiatku (neskôr bol zaradený aj do zoznamu UNESCO).

Počas dopoludňajších hodín v priestoroch knižnice prebiehal odborný seminár pre knihovníkov a pedagógov pod názvom Kniha – láska na druhý pohľad? Prednáška prof. PhDr. Zuzany Stanislavovej, CSc., Čo a prečo čítať s ... násťročnými? ponúkla prehľad pôvodnej tvorby, rozprávok, príbehov o dospievaní, literatúru zážitkového poznávania. Každú odporúčanú knihu predstavila skráteným obsahom. Dokonca príbehy o dospievaní hravo odporučila aj zo 60. – 80. rokov minulého storočia. Hviezdoslavov Kubín – deti, pedagógovia, ale aj pracovníci knižníc veľmi dobre vedia, čo to znamená. Výber, ktorý v mnohých prípadoch nie je jednoduchý. Súťaž v recitácii sa opakuje každý rok a má svoje opodstatnenie. Ale prednáška prof. PhDr. Brigity Šimonovej Čo a prečo recitovať na súťažiach v umeleckom prednese všetkých prítomných nasmerovala správnym smerom, ako pomôcť žiakom a študentom pri výbere textov. V prezentáciách knižníc „...násťroční v knižnici“ knihovníci z regionálnych knižníc východného Slovenska predstavovali svoje aktivity s dospievajúcou mládežou.

„Spoločenský večer, kde cengá zvonec, ale ešte nie je koniec...“ bol venovaný stretnutiu knihovníkov, kultúrnych pracovníkov a poslancov s tvorcami detských kníh. Prítomní hodnotili priebeh Dní detskej knihy v Rožňave, stretnutia s deťmi a pedagógmi na školách, taktiež predstavili svoje plány na tvorivé aktivity s deťmi, ale aj hodnotili prácu knihovníkov s literatúrou a deťmi.

Tretí deň sme napriek upršanému ránu s úsmevom vyrazili poznávať históriu regiónu v Slovenskom národnom múzeu a kaštieli v Betliari a na stretnutie s deťmi v školách regiónu. Trojdňové podujatie vyvrcholilo na Mestskom úrade v Dobšinej, kde delegáciu tvorcov detských kníh prijal primátor mesta Dobšiná, prítomní organizátori aj hostia vyhodnotili Dni detskej knihy v regióne Rožňava a konečne sa usmialo aj slniečko.

Tento maratón stretnutí bol veľmi náročný tak pre organizátorov ako aj pre účastníkov, ale veľa dobrých ľudí urobí veľa dobrých vecí a nám sa spoločne podarilo priblížiť známe i menej známe osobnosti literatúry k deťom a tiež zosobniť detské knihy. Jednotlivé stretnutia na školách boli zaujímavé aj pre tvorcov kníh, pretože im priblížili uhol pohľadu detí na ich tvorbu. Vyjadrujeme poďakovanie všetkým organizátorom aj účastníkom za ochotu, trpezlivosť a obetavosť, veríme že naďalej budú takéto aktivity realizované pre deti na Slovensku, a možno niekedy opäť dovidenia a na Gemeri.

Tatiana Bachňáková – Mgr. Iveta Kyselová,
Gemerská knižnica Pavla Dobšinského v Rožňave
kniznica@kniznica-rv.sk

Metodické aktivity Národného bibliografického ústavu v roku 2010

V dňoch 7. – 8. júna 2010 sa uskutočnilo v Bratislave tradičné metodické podujatie Bratislavské bibliografické dni 2010. Hlavným organizačným a obsahovým garantom tohto podujatia je Národný bibliografický ústav Slovenskej národnej knižnice v Martine (NBÚ SNK), za spoluorganizácie Univerzitnej knižnice v Bratislave, v priestoroch ktorej sa podujatie každoročne koná, a Spolku slovenských knihovníkov. Podujatie je každoročným metodickým stretnutím bibliografov všetkých typov knižníc – počnúc vedeckými, akademickými, regionálnymi a ďalšími. Aj toho roku boli bohato zastúpené všetky uvedené typy knižníc, podujatia sa zúčastnilo asi 60 účastníkov. Obsah sa zhustil na dva dni, aby sa podujatia mohlo zúčastniť viac ľudí a každý si mohol vybrať prednášky podľa svojho zamerania a požiadaviek. Štruktúra programu podujatia bola pripravená na základe požiadaviek a problémov bibliografov, ktoré odzneli na krajských poradách a na porade štátnych vedeckých knižníc.

Prvý deň podujatia sa začal privítaním hostiteľov a potom už nasledoval odborný program. Úvodná prednáška PhDr. Anny Kucianovej nadviazala na minuloročnú prednášku o jednotlivých štátnych technických normách (STN) a normách ISO a EN, ktoré sú dôležité pre knižničnú a informačnú vedu a prax. Z dotazníka Prieskum využívania štandardov študentov v SR, ktorý realizovala v minulom roku vyplynulo, že množstvo noriem jednotlivé knižnice nevlastnia, a z toho vyplývajú rôzne problémy. Na koordinačných poradách zaznelo mnoho týchto problémov, ktoré je potrebné riešiť. Knižnice by mali vlastniť v zozname uvedené normy, čo však je dosť problematické kvôli vysokým cenám týchto dokumentov. Z toho dôvodu sa dohodlo, že Dr. Kucianová pripraví novú verziu zoznamu, v ktorom budú normy uvedené podľa dôležitosti a potreby v knižniciach, aby sa postupne mohli kupovať tie, ktoré im chýbajú.

Obsahom prvej prednášky boli teda informácie a prehľad týchto noriem zoradený podľa príbuzných blokov a dôležitosti. Druhou prednáškou Dr. Kucianovej boli problémy s technikami citovania, čo je veľmi frekventovaná, ale veľmi nedodržiavaná téma. Existujú dve nedodržiavané normy ISO: ISO 690 a ISO 690-2, ktoré by sa mali v rámci tejto problematiky dodržiavať. Žiaľ, situácia je však úplne iná. Mnohé vydavateľské inštitúcie, ktoré vydávajú publikácie monografického typu a seriálového typu, vôbec nedodržiavajú tieto normy. Ešte horšie to vyzerá na akademickej pôde. Jednotlivé univerzity, fakulty, ale aj katedry si robia vlastné metodiky, ktoré sa absolútne navzájom líšia. Dokonca aj Smernica o EPC (evidencii publikačnej činnosti) obsahuje množstvo chýb, v pokynoch sú uvedené iné údaje ako v príkladoch, čo spôsobuje akurát chaos a nedodržiavanie noriem. Na záver prednášky bola diskusia zameraná na riešenie vyskytujúcich sa problémov. V rámci prednášky odzneli doplnky týkajúce sa uvádzania citácií typu osobných konzultácií, rukopisov, elektronických zdrojov a ďalších.

Ďalšou informáciou, ktorá odznela v podaní Ing. Emila Rišiana, boli najnovšie novinky týkajúce sa systému KIS MaSK – Knižnično-informačného systému pre malé a stredné knižnice. V systéme bola dopracovaná webová aplikácia a jeho súčasťou je aj MDT.

KIS MaSK sa naďalej vyvíja, dopĺňajú sa ďalšie moduly, upravuje sa podľa pripomienok a návrhov. V súčasnosti funguje na Slovensku vyše 320 inštalácií KIS MaSK.

Nasledujúci blok prednášok sa týkal spracovania kníh. Účastníci dostali príklady a všetky ostatné materiály aj v papierovej podobe. Príklady obsahovali vstupné záznamy kníh vo formáte MARC 21, ale predovšetkým vstupné záznamy podľa ISBD. Ako prvé uviedla príklady kníh Mgr. Jahnátková a po nej nasledovali príklady Mgr. Hamranovej, ktorá sa zamerala na zložitejšie príklady zahraničných slovacík. Záverom to bola prednáška Ing. Solárikovej, ktorá bola zameraná na bibliografické spracovanie hudobných zvukových dokumentov. Uviedla tiež príklady týchto dokumentov a zamerala sa na vstupnú podobu záznamov, ale predovšetkým na špecifické a atypické údaje, ktoré obsahujú uvedené druhy dokumentov. V rámci diskusie sa riešili viaceré otázky vstupného a výstupného spracovania uvedených druhov dokumentov.

Druhý deň podujatia začala namiesto kolegyne Ing. Martinickej Mgr. Krajčírová, ktorá sa venovala problémom s rešeršovaním, ktoré sa ešte stále vyskytujú. A kolegyne z rešeršných služieb dostávajú ešte stále otázky, ktoré musia pravidelne riešiť, takže si pripravili prezentáciu na uvedenú tému. Po úvodnej prednáške o rešeršovaní nasledovali dve prednášky o menných autoritách. Mgr. Mária Okálová upozornila na najčastejšie sa vyskytujúce chyby a problémy pri tvorbe personálnych autorít, lepšie povedané, na nevyužívanie už existujúcich personálnych autorít. Rozobrala najčastejšie sa vyskytujúce problémy a navrhovala ich riešenie. Ing. Matejčíková oboznámila prítomných s možnosťami doplňovania autorít, ich úpravy, ale tiež sa zamerala na najčastejšie sa vyskytujúce problémy pri tvorbe a využívaní korporatívnych autorít a čo treba dodržiavať, aby sa autority dôsledne preberali. Problémom ostáva však to, že iné systémy nemôžu preberať autority priamo zo systému Virtua. V rámci diskusie sa prekonzultovali viaceré problematické otázky týkajúce sa oboch typov menných autorít.

Záverečný blok tvorila problematika spracovania bibliografických záznamov článkov, ktoré uviedla Mgr. Rohoňová. Informovala o niektorých úpravách, o možnostiach spolupráce a koordinácie pri spracovaní jednotlivých titulov seriálových publikácií. V rámci diskusie boli prekonzultované viaceré otázky a problémy tvorby záznamov a autorít.

Väčšinu materiálov, ktoré boli prednesené na podujatí, dostali účastníci v papierovej podobe, no materiály sú k dispozícii aj na webovej stránke *www.snk.sk /Bibliografia/Aktuality/Prednášky* z podujatí. Bratislavské bibliografické dni sú jedným z troch tradičných metodických podujatí NBÚ, ktoré sa uskutočňujú pravidelne každý rok v rovnakom čase.

V dňoch 10. – 11. mája 2010 sa uskutočnilo podujatie Dni regionálnej bibliografie 2010, už tradične v priestoroch Chaty Neografie v Martine-Stráňach. Zúčastnilo sa ho asi 50 účastníkov z celého Slovenska. Komplex troch najväčších tradičných bibliograficko-metodických podujatí doplnilo v dňoch 2. – 3. septembra 2010 podujatie Dni vedeckých knižníc 2010, konané už tradične v priestoroch Univerzitnej knižnice

Prešovskej univerzity v Prešove. Keďže program týchto podujatí tvorí NBÚ vlastne na základe požiadaviek bibliografov všetkých knižníc, sú podujatia bohato navštevované a už niekoľko rokov patria k podujatiam vysoko hodnoteným, takže sa určite stretneme na ich pôde aj na budúci rok.

PhDr. Anna Kucianová, Slovenská národná knižnica v Martine
kucianova@snk.sk

O čom rokovali knihovníčky akademických knižníc?

Ani v tomto roku neprerušili pracovníci akademických knižníc tradíciu a zúčastnili sa na pravidelnom tzv. jarnom (i keď už v posunutom letnom termíne, 29. júna 2010) seminári SAK v Žiline. Bohatý program postavil hostiteľku PhDr. Martu Sakalovú, riaditeľku Univerzitnej knižnice Žilinskej univerzity pred náročnú úlohu – usmerniť rokovanie tak, aby odzneli všetky ohlásené príspevky, dal sa priestor na diskusiu a zároveň sa prijali a schválili uznesenia, ktorých naplnenie je dôležité pre ďalšiu činnosť akademických knižníc. Na úvod seminára pozdravil rokovanie prof. Ing. M. Pokorný, PhD., prorektor pre vzdelávanie Žilinskej univerzity a pripomenul nedávne voľby do Národnej rady SR s nástupom nových ministrov do funkcií. Vyjadril očakávania všetkých prítomných v súvislosti s ohlásením krokov vedúcich ku konsolidácii následkov hospodárskej krízy a perspektíve kontinuálneho pokračovania v reforme vysokého školstva.

Ak by realizácia nového vládneho programu bola tak dôsledne a prísne kontrolovaná ako uznesenia zo seminárov akademických knižníc, ktorých kontrolu na začiatku pracovného programu seminára uskutočnila Daniela Džuganová, nemuseli by sme mať strach o jeho výsledky. Dopoludňajší program bol venovaný téme Knižnice a štrukturálne fondy, v rámci ktorého vystúpili zástupcovia početnej delegácie z Centra vedecko-technických informácií SR v Bratislave (PhDr. D. Birová a Mgr. M. Sliacky), ktorí vo svojich vystúpeniach informovali o prvých výsledkoch realizácie národného projektu NISPEZ, jeho marketingovej podpore a propagácii, ako aj o čiastkových výsledkoch vyhodnotenia ankety o efektívnosti využívania elektronických informačných zdrojov (EIZ) v rámci projektu. Získané údaje z dotazníkového prieskumu majú slúžiť ako podklad na optimalizáciu zvolenej ponuky e-zdrojov projektu a skvalitnenie ponuky e-zdrojov podľa požiadaviek vedeckej komunity v ďalšom období realizácie národného projektu. Úplná správa s výsledkami a závermi dotazníkovej ankety má byť zverejnená na webovej stránke *http://nispez.cvtisr.sk.*

O výsledkoch projektu Informácie pre inovácie, do ktorého bolo zapojených celkom 6 akademických knižníc, informoval prítomných Mgr. J. Kováčik zo Slovenskej národnej knižnice v Martine. Súčasťou projektu, realizovaného v období od apríla 2007 do decembra 2008, bola aj nevyhnutná modernizácia vedeckých a akademických knižníc, ktoré sú v rozvinutých európskych krajinách kľúčovými informačnými inštitúciami a informačnou základňou podnikateľského sektora, na ktorú nadväzuje ďalší rozvoj vedy a výskumu v podnikoch. Jej súčasťou boli stavebné a technologické výdavky a výdavky na skvalitnenie vybavenosti jednotlivých knižníc. V rámci projektu boli sprí-

stupnené elektronické informačné zdroje od najvýznamnejších svetových vydavateľov vedeckej a odbornej literatúry (Springer, Elsevier, Emerald, IET, Sage, Wiley Interscience), zahŕňajúce niekoľko desiatok tisíc elektronických kníh a časopisov (aktuálne 57 tis. titulov). Elektronické informačné zdroje sú sprístupnené prostredníctvom dedikovaného portálu Informácie pre inovácie (eiz.snk.sk) a okrem priestorov informačno-vedeckých centier sú na základe registrácie pre používateľov po zadaní mena a hesla prístupné aj prostredníctvom vzdialeného prístupu s využitím internetu, t. j. z ktoréhokoľvek počítača pripojeného na internet.

Úspešnosť projektu je podľa J. Kováčika vyjadrená aj merateľnými indikátormi, ako je počet návštevníkov webových stránok zapojených knižníc a počet poskytnutých rešerší v r. 2009 (celkom 1 639 023 používateľov, ktorým bolo poskytnutých celkom 27 191 rešerší z elektronických informačných zdrojov). Oba sledované typy indikátorov úspešnosti realizovaného projektu výrazne prekročili plánované hodnoty a vykazujú pozitívne trendy ďalšieho rastu. Na záver spomenul možnosti pokračovania projektu, najmä pokiaľ ide o zabezpečenie kontinuity a rozšírenia dostupnosti vybraných EIZ v rámci Opatrenia 2.1 Zlepšenie systémov získavania, spracovania a ochrany obsahu zo zdrojov pamäťových a fondových inštitúcií Prioritnej osi 2 Operačného programu Informatizácia spoločnosti.

Podprojekt	**Celkové výdavky**	**Oprávnené náklady (NFP+5% spolufinancovanie)**	**Neoprávnené náklady (zdroj)**
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave	4.682.636	4.234.339	448.297 (vlastné zdroje partnera)
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre	14.416.672	13.930.612	486.060 (vlastné zdroje partnera)
Trenčianska univerzita A. Dubčeka v Trenčíne	8.846.446	8.846.446	0
Žilinská univerzita v Žiline	7.455.288	5.063.929	2.391.359 (vlastné zdroje partnera)
Technická univerzita vo Zvolene	25.662.55	20.491.975	5.170.560 (vlastné zdroje partnera)
Slovenská technická univerzita v Bratislave	6.995.990	0 (výdavky partnerov z Bratislavy neboli oprávnené)	6.995.990 (štátny rozpočet, kapitola MH SR, vlastné zdroje partnera)

Jeho hodnotenie projektu doplnili vo svojich diskusných príspevkoch kolegyne z Technickej univerzity vo Zvolene Ing. A. Poláčiková a Trenčianskej univerzity A. Dubčeka v Trenčíne Mgr. M. Rehušová.

Globálnejší pohľad na čerpanie štrukturálnych fondov akademickými knižnicami priniesol príspevok Mgr. B. Bellérovej, ktorý okrem iného vychádzal aj z ankety, ktorá sa uskutočnila na platforme diskusnej skupiny akademických knižníc v máji 2010 a do ktorej sa zapojilo celkom 16 VVŠ, 2 ŠVŠ a 2 SVŠ. Z následnej diskusie k výsledkom ankety vzišiel prekvapivý fakt, že akademické knižnice sú oveľa iniciatívnejšie a úspešnejšie pri čerpaní štrukturálnych fondov, len musia prekonať istý ostych pri prezentovaní vlastných výsledkov. Uvidíme, ako sa im to bude dariť v niektorej z následných ankiet.

Popoludňajší program bol venovaný aktuálnym problémom a novinkám z oblasti štatistických výkazov, o ktorých informovala vo svojom príspevku PhDr. M. Kadnárová. Účastníci seminára si odniesli nové formuláre štatistických výkazov platných na rok 2010. Pripravované zmeny pre oblasť e-služieb a dokumentov by sa mali premietnuť do výkazov v nasledujúcich obdobiach, avšak presný dátum bude zverejnený po schválení nového Programu štátnych štatistických zisťovaní Štatistického úradu SR na r. 2012 – 2014.

Mimoriadne dôležitou činnosťou, ktorá sa týka všetkých akademických knižníc, je problematika budovania „Centrálneho registra evidencie publikačnej činnosti SR – CREPČ“, ktorého gestorom je CVTI SR. O doterajšej činnosti nového certifikačného pracoviska a výsledkoch kontroly exportovaných dát za rok 2009 informovala Mgr. Ľ. Hrčková z CVTI SR. Najväčšie problémy spôsobuje rôzny výklad definícií vedeckých kategórií publikácií (AAA, AAB) a zaraďovanie učebníc – rozdiel medzi vysokoškolskou učebnicou, vedeckou monografiou a i. Na problémoch s kategorizáciou sa podieľajú aj nedostatky v edičnom spracovaní titulných listov, tiráží a ostatných súčastí publikácií, ktorým ich autori a vydavatelia nevenujú dostatočnú pozornosť. V závere prezentácie boli účastníkom seminára načrtnuté navrhované varianty riešenia problémov s posudzovaním správnosti kategorizácie publikácií a výzva na pripomienkovanie predložených návrhov prostredníctvom diskusného fóra CREPČ.

Posledné dve vystúpenia boli venované problematike informačného správania realizovaného akademickými knižnicami. Príspevok PhDr. M. Kadnárovej sa týkal predbežného vyhodnotenia ankety zameranej na zisťovanie aktivít akademických knižníc v tejto oblasti, ktorý sa realizoval v máji 2010. PhDr. D. Džuganová prítomných informovala o projekte Informačné vzdelávanie v podmienkach slovenských verejných vysokých škôl a jeho grantová podpora Ministerstvom kultúry SR v rámci Grantového systému 2010. Výsledkom projektu bude vyhodnotenie 1. a 2. etapy celoslovenského prieskumu IGPAK a IGPAK2 – informačná gramotnosť používateľov akademických knižníc vo forme štúdie, zostavovateľkami ktorej sú D. Džuganová a D. Gondová v spolupráci s ostatnými členkami pracovnej skupiny IV. sekcie akademických knižníc.

V uzneseniach zo seminára sú okrem iného aj nasledujúce odporúčania:

- Slovenskej asociácii knižníc zintenzívniť komunikáciu s Ministerstvom školstva SR a Ministerstvom kultúry SR v oblasti obsahového zamerania jednotlivých grantov s cieľom zdôrazniť postavenie a úlohu akademických knižníc;
- akademickým knižniciam viac publikovať a zverejňovať výsledky, ktoré jed-

notlivé akademické knižnice dosahujú v rôznych oblastiach svojho odborného pôsobenia, a súčasne zverejňovať problémové oblasti;

- akademickým knižniciam zvážiť možnosť spolupráce s CVTI SR v oblasti digitalizácie;
- CVTI SR v rámci CREPČ ukončiť čo najskôr hodnotenie správnosti zaradenia publikácií v skupine A1 za zberové obdobie 2009;
- CVTI SR a SAK osloviť Ministerstvo školstva SR s návrhom prehodnotenia zberového obdobia pre CREPČ a zaradenia vysokoškolských učebníc do A1;
- metodikom pre akademické knižnice zistiť možnosti a podrobnejšie informácie o prípadnej evidencii elektronických kníh v prírastkových zoznamoch.

Plné texty príspevkov zo seminára akademických knižníc spolu so zápisom sú zverejnené na stránke *http://www.sakba.sk/.*

PhDr. Mária Kadnárová, Ústredná knižnica Farmaceutickej fakulty
Univerzity Komenského v Bratislave
kadnarova@fpharm.uniba.sk

Stonožkové čítanie

Podujatie sa konalo 18. júna 2010 s oficiálnym začiatkom (brainstorming) o 10. hodine na tému Možnosti aktivizácie čítania detí a mládeže, za účasti hostí z našej partnerskej Masarykovej verejnej knižnice vo Vsetíne. Stonožkové čítanie malo za cieľ zaktivizovať a motivovať deti k čítaniu formou súťaže. Do tejto aktivity sa prihlásilo 140 detí 1. – 4. ročníkov základných škôl v Starej Ľubovni. Od vyhlásenia súťaže v mesiaci marci do 15. júna nám pribudli detskí čitatelia a prečítali 719 kníh.

Stonožkové čítanie prebiehalo vonku na terase, kde bol pre súťažiacich pripravený zaujímavý náučný aj zábavný program. Súčasťou programu bolo aj spájanie stonožky, ktorej časti pozostávali z PET fliaš. Jedna prečítaná kniha sa rovnala jednej fľaši, ktorá bola opatrená štítkom, kde bolo uvedené meno a priezvisko žiaka, názov a autor knihy, ktorú žiak prečítal. Tak vznikla dlhá šnúra – telo stonožky, ku ktorej sme pridali hlavu. Stonožku boli malí čitatelia odovzdať pánovi primátorovi Mesta Stará Ľubovňa. Celá súťaž sa niesla nielen v duchu motivácie detí k čítaniu a láske ku knihe, ale mala aj ekologický podtext.

Odozva na podujatie zo strany verejnosti bola veľmi priaznivá. Tento rok naša knižnica Stonožkové čítanie organizovala aj za finančnej podpory Slovenskej asociácie knižníc ako nultý – pilotný ročník. Dúfame, že v budúcnosti ho budeme organizovať pravidelne raz v roku a veríme, že sa nám naň podaria získať finančné prostriedky cez projekt.

Mgr. Ivana Šipošová, Ľubovnianska knižnica v Starej Ľubovni
siposova@sl.sinet.sk

Kresbička drobná navždy visí v ráme aj v Považskej Bystrici

Júnové prvopiatkové dopoludnie sa v koncertnej sále Základnej umeleckej školy v Považskej Bystrici nieslo v duchu literárno-umeleckej prezentácie novej básnickej zbierky pre deti a mládež od Teodora Križku, s názvom *Kresbička drobná navždy visí v ráme.* Prezentácia bola taktiež spojená s výstavou obrazov Zuzany Vaňousovej, sestry slávneho slovenského herca Jozefa Krónera. Práve obrazovú stránku zbierky sa podujala Zuzana Vaňousová – v symbióze s veršami Teodora Križku – obohatiť svojimi ilustráciami, ktoré sú v originálnom podaní maľbami na skle. Keďže v rodine Krónerovcov nie je núdza o talenty z rôznych umeleckých odvetví, tak Považskú Bystricu poctila svojou návštevou aj známa slovenská herečka, dcéra spomínaného herca Jozefa Krónera, pani Zuzana Krónerová. Jej umelecký prednes básní z danej zbierky bol nádherným uzavretím tohto piatkového dopoludnia. Keďže som začal resumé tohto podujatia od jeho konca, spätne ozrejmím aj ďalšie sprievodné udalosti, ktoré v uvedený deň spríjemnili umelecký zážitok prítomným hosťom.

Úvod patril hudobnému a hereckému vystúpeniu žiakov z miestnej základnej umeleckej školy. Svojimi výkonmi a estetickým cítením, interpretáciou autorových básní, cez prizmu výrazu pohybov tela, spevu a hovoreného slova ukázali, že aj dnes nám rastú nové talenty, ktoré okrem prijímania často pochybných hodnôt súčasného sveta – doslova nútene servírovaných mnohými médiami – dokážu rozpoznať a umelecky verne znázorniť pravé hodnoty, siahajúce do hlbín tradičnej slovenskej kultúry, života prostého slovenského ľudu a jeho chápania zmyslu viery, dobra, lásky atď.

Po vystúpení žiakov mali možnosť prítomní hostia vstúpiť do plodného dialógu s básnikom Teodorom Križkom a výtvarníčkou Zuzanou Vaňousovou. K tejto skutočnosti sa mnohí odhodlali a výsledkom bola podnetná diskusia, ktorá ozrejmila, čo viedlo oboch autorov k vzájomnej spolupráci a čo ich vôbec inšpirovalo vytvoriť to, čo ponúkajú súčasnému percipientovi. Teodor Križka poznamenal, že v súčasnosti má šťastie na stretnutie s ľuďmi, ktorých práve potrebuje. Zuzana Vaňousová zareagovala, že aj kvôli tomuto básnikovmu šťastiu prežíva skutočne nádhernú starobu. Pretože sa naplno venuje tomu, čo v nej dlhé roky prebývalo a čím môže dnes potešiť všetkých záujemcov o výtvarné umenie.

Celkovo možno hodnotiť podujatie ako veľmi vydarené a prínosné. V neposlednom rade treba oceniť vynikajúcu prácu organizátorov – pracovníkov Považskej knižnice a Základnej umeleckej školy v Považskej Bystrici – ktorí v podstatnej miere prispeli k tomu, aby v kontexte preferovania duchovných a kresťanských hodnôt nezostávali podobné literárno-umelecké prezentácie a vystúpenia len v podobe nenaplnených plánov a na chvoste za velebením postmoderných (často dekadentných) hodnôt. Verím, že dané podujatie bude príkladom pre mnohé ďalšie kultúrne a osvetové inštitúcie, ktoré sprístupnia v podobnom duchu súčasným prijímateľom dôležité okamihy a hodnoty umeleckej tvorby.

Ján Gallik
kniznica@kniznicapb.sk

Hľadanie múdrosti

Považská knižnica v Považskej Bystrici v rámci svojho vzdelávacieho cyklu Harmónia súvislostí ponúkla v utorok 14. septembra 2010 verejnosti unikátnu prednášku s Dr. Cyrilom A. Hromníkom, pod názvom *Slováci (Sloveni), kde sú vaše korene?*

Stretnutie s významnou vedeckou osobnosťou sprostredkoval a viedol šéfredaktor dvojtýždenníka závislého od etiky Kultúra – básnik Teodor Križka. Vzdelávacie podujatie sa v Považskej Bystrici podarilo pripraviť vo veľmi krátkom čase aj vďaka spolupráci s prednostom Obvodného úradu Považská Bystrica PhDr. K. Janasom. Vzácnych hostí najskôr prijali predstavitelia mesta Považská Bystrica primátor MUDr. M. Adame, viceprimátor Ing. S. Haviar a prednosta Mestského úradu Ing. M. Novák.

Prevratné, nové poznatky o pôvode, histórii a jazyku našich predkov, ktoré posúvajú našu najstaršiu históriu o tisícky rokov do minulosti, si mali poslucháči príležitosť vypočuť od originálneho, nesmierne erudovaného odborníka – archeológa, orientalistu, arabistu, historika, etymológa Dr. Cyrila A. Hromníka. Články o jeho práci boli u nás publikované po prvýkrát v Kultúre, neskôr vo Vitalite, Slovenských národných novinách atď. Časť vyšla i knižne v podobe publikácie *Sloveni, Slováci, kde sú vaše korene?*

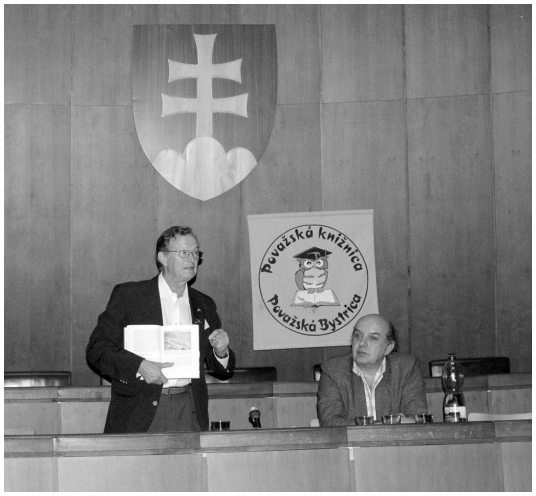

Dr. Cyril A. Hromník dlhodobo žije v Kapskom Meste v Juhoafrickej republike. Väčšinu svojho času trávi v archeologických lokalitách. Počas svojho terajšieho pracovného pobytu na Slovensku (po dvanástich rokoch) prednášal v Bratislave, Prešove, Košiciach, Poprade, Banskej Štiavnici, Nitre. Tesne pred odletom do Kapského Mesta mal záverečnú prednášku v Považskej Bystrici. Prvou z otázok, ktoré nám položil, bolo – čo znamená, aký význam má slovo Váh? Správnu odpoveď netušil nik z opýtaných. Vysvetlil nám, že Váh preteká Považskou Bystricou a leží v súradnici starodávnej osi na severozápade. To znamená aj veľmi pozitívne predpoklady pre mesto. Považská Bystrica sa nachádza na veľmi významnej kozmologickej čiare múdrosti, ktorá nás vedie a ktorá je vyjadrená v názve Váhu. Podľa Dr. Hromníka Váh znamená slovo (reč). (Vyslovil názor, že názov Váh je odvodený od slova Jahve, čo je starozákonné pomenovanie Boha a znamená tiež Slovo).

Podľa Dr. Cyrila Hromníka sme jedným z najstarších národov v Európe. Sloveni (Slováci) vrátanie Považia sú tu 5000 rokov pred Kristom alebo od počiatkov doby bronzovej. Zachovalo sa nám to nielen v materiálnej evidencii (archeologické podklady), ale najmä v jazykoch (v etymológii), kde sa odrážajú mená riek, kovov... Celkom jasné dravidské slová sú tu od tej doby, keď k nám chodili prospektori, mnísi, obchodníci, pútnici za zlatom, cínom, jantárom... Veľkou vzácnosťou je skutočnosť, že máme meno Sloveni z indického Venjan, ako sa hovorilo v Indii – velebníci (uctievači) vla-

satého, dlhovlasého boha. My sme si Venjana preložili ako Volosa – t. j. boha, ktorý má dlhé vlasy. Keď sme sa stali kresťanmi, koncept vlasatého boha sme si preniesli na Ježiša Krista, ktorý je pre nás tiež dlhovlasý.

Dr. Cyril Hromník na najstarších dravidských slovách demonštroval našu existenciu, kedy ešte mladšia sanskritská India neexistovala. Vysvetlil, že my Sloveni sme pôvodným obyvateľstvom a sme tu odjakživa. Len naša kultúra je už pomiešaná s kultúrami okolitých národov. Svoju živú, energiou a rozsiahlym poznaním nabitú prednášku spestril rôznymi prekvapujúcimi príhodami.

Elena Kaplanová, Považská knižnica v Považskej Bystrici
kniznica@kniznicapb.sk

Poznáme naše knihovnícke periodiká?

INFOMEDLIB 2000 – 2009
Bulletin Slovenskej lekárskej knižnice jubiluje

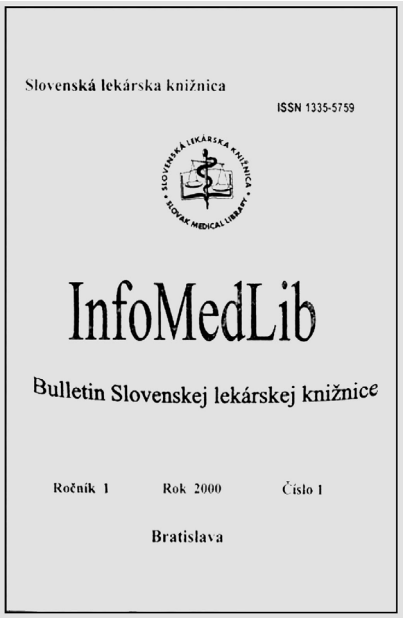
Slovenská lekárska knižnica
ISSN 1335-5759
InfoMedLib
Bulletin Slovenskej lekárskej knižnice
Ročník 1 Rok 2000 Číslo 1
Bratislava

Knihovnícke periodiká, resp. bulletiny, ktoré knižnice vydávajú, sú určené pre všetkých, ktorí majú záujem o nové informácie z oblasti knihovníctva, informačnej vedy a zaujímajú sa o činnosť a aktivity danej knižnice. V rámci edičnej činnosti niekoľko vedeckých knižníc (Univerzitná knižnica v Bratislave, Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave, ŠVK Košice a Prešov) ako aj regionálnych knižníc na Slovensku vydáva knihovnícke periodiká a bulletiny. K aktívnym vedeckým knižniciam v oblasti edičnej činnosti sa radí aj Národné centrum zdravotníckych informácií – Slovenská lekárska knižnica v Bratislave, ktorá vydáva bulletin *InfoMedLib.*

Bulletin *InfoMedLib*, ktorého prvé číslo vyšlo v roku 2000, je vlastne pokračovateľom bulletinu *Metodický informátor*, ktorému predchádzal od roku 1966 vydávaný *Informačný a metodický spravodajca pre sieť zdravotníckych knižníc na Slovensku*. Bulletin v časovom období rokov 1966 – 2000 trikrát zmenil svoj názov, avšak nie poslanie. Formálne nové periodikum začalo v roku 2000 vychádzať s novými rubrikami, ale jeho cieľom bolo pokračovať v poskytovaní informácií zo všetkých oblastí činnosti lekárskych knižníc v SR.

V roku 2009 sme si pripomenuli desiate výročie vydávania Bulletinu Slovenskej lekárskej knižnice *InfoMedLib*, ktorý je adresovaný a určený predovšetkým pre pracovníkov lekárskych knižníc v SR.

Spätný štatistický pohľad na jeho 19 doteraz vydaných čísiel vykazuje 1502 strán (formát A 5) a 356 publikovaných príspevkov vrátane príloh. Od roku 2006 vychádza bulletin s novým dizajnom farebnej obálky a v roku 2008 sa v ňom po prvýkrát uverejnili farebné fotografie.

Redakčná rada bulletinu pracovala v zložení Ľubica Korgová (Fakultná nemocnica Nitra), Mgr. Zuzana Onderová (Slovenská zdravotnícka univerzita Bratislava), PhDr. Miriam Pekníková (Akademická knižnica Lekárskej fakulty Univerzity Komenského Bratislava), Mgr. Marie Sršňová (Regionálny úrad verejného zdravotníctva Banská Bystrica), Marta Weissová (Slovenská lekárska knižnica Bratislava), Zuzana Péterová (Lekárska knižnica fakultnej nemocnice L. Pasteura Košice) – do roku 2005, Simona Ryšavá (Slovenská lekárska knižnica Bratislava) – do roku 2006, Mgr. Soňa Tomašových (PN Pezinok) – od roku 2005, Ing. Irina Fialková (Slovenská lekárska knižnica Bratislava) – od roku 2007. Kolektív redakčnej rady na svojich zasadnutiach hodnotil obsahové zameranie bulletinu, pripravoval edičné plány a pod.

Hodnotiac príspevky pracovníkov Slovenskej lekárskej knižnice v Bratislave a lekárskych knižníc v SR za uplynulé desaťročné obdobie môžeme konštatovať, že uverejnené články v jednotlivých číslach bulletinu boli zamerané na aktuálne problémy a otázky knižničnej práce, na oblasť elektronizácie knižníc, legislatívne dokumenty, knižničnú štatistiku, ďalšie vzdelávanie. Nezabudlo sa ani na významné pracovné a životné jubileá pracovníkov lekárskych knižníc. V rubrike *Významné osobnosti* sa predstavili profily 14 významných predstaviteľov slovenskej medicíny. Pravidelne sa uverejňovali anotácie príspevkov z najnovších odborných knihovníckych periodík. Priestor bol poskytnutý i pre informácie občianskeho združenia MEDLIB, ktoré pôsobí pri Slovenskej lekárskej knižnici.

Pre čitateľov bulletinu sú určite zaujímavé informácie o jednotlivých členkách redakčnej rady, ich postrehy a názory, ktoré sú od roku 2008 uverejňované v rubrike Predstavujeme Vám členov redakčnej rady.

V Slovenskej lekárskej knižnici sa na tvorbe bulletinu *InfoMedLib* aktívne podieľali PhDr. Marta Žilová, PhDr. Mária Kadnárová, RNDr. Bela Štalmašeková, PhDr. Marcela Žuffová, Mgr. Beatrix Gundelová, Mgr. Eva Takáčová, RNDr. Adriana Murančanová, † Marta Vaculová a členky redakčnej rady Marta Weissová, Simona Ryšavá a Ing. Irina Fialková.

Pri hodnotení publikačnej činnosti pracovníkov lekárskych knižníc je potrebné vyzdvihnúť najmä aktivity členiek redakčnej rady Mgr. Ľubice Korgovej, Mgr. Márie Sršňovej, PhDr. Miriam Pekníkovej, Zuzany Péterovej, Mgr. Sone Tomašových

a Zuzany Onderovej. Svojimi príspevkami obohatili obsahové zameranie čísiel aj pracovníčky lekárskych knižníc: Mgr. Mária Vertaľová, Kvetoslava Jablonská, Mgr. Anna Machajová, PhDr. Viera Kiková, Mgr. Ľudmila Hrčková, Eva Gerényiová, Mgr. Anna Pagáčová, Katarína Gerjáková a ďalšie.

Je však potrebné poďakovať aj pracovníkom iných inštitúcií a knižníc, ktorí svojimi aktuálnymi príspevkami prispeli do jednotlivých čísiel bulletinu. I vďaka nim sa bulletin *InfoMedLib* stal metodickým informátorom pre knihovnícku verejnosť.

Aby hodnotenie publikačnej činnosti a vydávania bulletinu *InfoMedLib* bolo objektívne i zo strany priamych užívateľov, pracovníkov lekárskych knižníc, Slovenská lekárska knižnica dotazníkom *InfoMedLib 2000 – 2009 zisťovala* využívanosť bulletinu v práci lekárskych knižníc, postrehy, názory, hodnotenia a námety, ale aj kritické pripomienky pracovníkov knižníc.

Marta Weissová, Národné centrum zdravotníckych informácií – SlLK v Bratislave
weissova@sllk.gov.sk

Spolupráca Slovenskej národnej knižnice v Martine s pamäťovými inštitúciami Maďarskej republiky pri riešení úloh Programu Slovenskej národnej retrospektívnej bibliografie

/ Cooperation of the Slovak National Library in Martin with Memory Institutions in Hungary within the Program of Slovak National Retrospective Bibliography

Abstract: *A new stage of researching and processing Slovakia-related documents published outside the country has been started within the Program of Slovak National Retrospective Bibliography. The documents include works by Slovak authors, works in Slovak language, works with content relations to Slovaks or Slovakia. Cooperation between the Slovak National Library in Martin and two significant Hungarian libraries – Országos Széchényi Könyvtár and Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár is presented. The cooperation comprises exchange of information, business trips and data completing, and some further common projects as bibliography of Cithara sanctorum hymn book, bibliographies of Slovak almanacs published abroad and bibliographies of Samuel Tešedík senior and junior.*
Keywords: *Slovak national retrospective bibliography; Slovak national library; Hungarian libraries; cooperation between libraries*
Kľúčové slová: *Slovenská národná retrospektívna bibliografia; Slovenská národná knižnica; knižnice maďarské; spolupráca knižníc*

Slovenská národná retrospektívna bibliografia (ďalej SNRB) sa dostáva ku koncu prvej etapy riešenia základnej úlohy – bibliografickému spracovaniu územne slovacikálnych tlačí do roku 1945 -, ktorá je prezentovaná tlačenými a online bibliografickými produktmi – knižnými bibliografiami a bibliografickými databázami, ktoré tvoria Generálnu bázu územne slovacikálnych tlačí. Ďalšou etapou Programu SNRB, ktorá je v súčasnosti vo fáze prípravy a v začiatkoch riešenia prvých parciálnych úloh, je heuristika a bibliografické spracovanie mimoúzemne slovacikálnych tlačí, či zahraničných slovacík do roku 1945, to znamená dokumentov napísaných v slovenskom jazyku, resp. v predchádzajúcich vývinových podobách slovenského jazyka, alebo priamym pôvodcom dokumentu či jeho časti je príslušník slovenského národa a/alebo dokument sa svojím obsahom týka Slovákov a Slovenska v jeho súčasnom územnom usporiadaní (jazykové, autorské a obsahové slovaciká).

V minulosti, v súčasnosti a neodmysliteľne aj v budúcnosti bolo, je a bude úspešné riešenie týchto úloh nepredstaviteľné bez súčinnosti s pamäťovými inštitúciami so Slovenskom susediacich krajín, a to najmä Česka, Maďarska a Rakúska, kde je nielen

predpokladaný, ale aj skutočne veľký výskyt slovacikálnych dokumentov vydaných mimo územia Slovenska, a určite netreba pripomínať historické dôvody tohto tvrdenia.

V rámci rozvoja vzájomnej vedeckej spolupráce a v záujme pomoci pri odbornej knihovníckej práci Slovenská národná knižnica oficiálne spolupracuje najmä s dvoma najväčšími knižnicami v Maďarskej republike, a to s Országos Széchényi Könyvtár (Národná Széchényiho knižnica) a Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár (Univerzitná knižnica Univerzity Loránda Eötvösa) v Budapešti. Základnými článkami vzájomnej spolupráce je podpora v oblasti výmenných pracovných a študijných ciest pracovníkov oboch inštitúcií, pravidelné vzájomné informácie o odborných činnostiach inštitúcií, konzultácie ohľadne fungovania integrovaných knižničných systémov a skúseností s týmito systémami, vzájomné odovzdávanie si informácií o možnostiach a metódach spracovania špeciálnych zbierok (najmä rukopisov a starých tlačí), spolupráca v oblasti výskumu dejín knižnej kultúry a výmena skúseností na základe medzinárodných stykov v tejto oblasti.

V súčasnosti sa táto spolupráca pretavuje do súčinnosti odborných pracovníkov SNRB a spomínaných knižníc v heuristickom prieskume slovacikálnych dokumentov vydaných mimo územia Slovenska a v dopĺňaní údajov pre databázu Bibliografie dejín knižnej kultúry (databáza s plnými textami) a do výskumu dejín knižnej kultúry.

Fondy obidvoch maďarských knižníc sú nesmierne bohatým prameňom pre výskum zahraničných slovacík. Obsahujú tisíce dokumentov vydávaných Slovákmi po slovensky, či o Slovákoch a Slovensku a pre slovenskú odbornú i laickú komunitu sú väčšinou neznáme, a preto nedostupné. V rámci pracovných a študijných ciest, podporovaných aj oficiálnymi dohodami, ale aj neoficiálnymi odbornými i čisto ľudskými kontaktmi, sa v nasledujúcich rokoch budú napĺňať retrospektívne databázy údajmi, ktoré doplnia naše chýbajúce znalosti o týchto slovacikálnych dokumentoch. Po heuristickom prieskume v obidvoch knižniciach pristúpime k bibliografickému spracovaniu dokumentov nenachádzajúcich sa v pamäťových inštitúciách na Slovensku, resp. všetky snahy smerujú k tomu, aby v rámci vzájomnej spolupráce pre nás, teda pre potreby slovenských bádateľov tieto knižnice pripravili digitálne verzie dokumentov chýbajúcich na Slovensku, ktorých je podľa predbežných prieskumov veľmi veľký počet.

Spolupráca so spomínanými knižnicami prináša svoje výsledky aj pri budovaní databázy *Bibliografia dejín knižnej kultúry,* ktorá je určená slovenským i zahraničným bádateľom venujúcim sa dejinám knihy a všetkým činnostiam spojeným s jej výrobou, distribúciou a uložením na Slovensku. Databáza je vynikajúcim výskumným materiálom, pretože k bibliografickým dátam sú pripojené plné texty odborných článkov a štúdií k problematike. V súčasnosti sa odborní pracovníci naplno venujú doplňovaniu údajov na túto tému z pohľadu maďarských odborníkov. Pri tejto príležitosti musíme spomenúť špecializovaný fond – Európsku knižnicu pre dejiny knižnej kultúry uloženú v Národnej Széchényiho knižnici, ktorá poskytla aj pre túto databázu dôležité materiály k dejinám slovenskej knižnej kultúry. Aj v tomto ohľade je nutné zamyslieť sa a akceptovať výzvu národnej knižnice Maďarskej republiky, ktorá oslovila výskumné centrá dejín knižnej kultúry ďalších krajín, knižnice i vydavateľov na podporu snahy o vybudovanie komplexnej a bohatej zbierky k európskym dejinám knižnej kultúry.

Prispením do tohto fondu nielenže odprezentujeme výskumy v tejto oblasti na Slovensku a predstavíme sa Európe, ale staneme sa jej súčasťou.

V rámci Programu SNRB sa pripravujú aj ďalšie práce, ktorých riešenie je nemysliteľné bez spolupráce s kultúrnymi inštitúciami našich južných susedov. Jednou z nich je príprava bibliografie najvydávanejšej slovenskej knihy, a to *Cithary sanctorum,* ktorá po prvýkrát vyšla pred 374 rokmi. Tento skvost evanjelickej náboženskej literatúry vyšiel podľa najnovších výskumov asi 220-krát a bol vydávaný najmä na Slovensku a v Maďarsku. Okrem zbierok *Cithary* v Slovenskej národnej knižnici v Martine a v knižnici Tranoscia v Liptovskom Mikuláši jedinečnú zbierku vydaní týchto duchovných piesní vlastní aj Ústredná evanjelická knižnica v Budapešti. Aj vďaka odborníkom z tejto knižnice budeme môcť predstaviť v bibliografii Cithary sanctorum vydania zatiaľ slovenskej odbornej i laickej verejnosti neznáme.

SNRB dlhodobo spolupracuje aj s organizáciami Slovákov v zahraničí a najmä v Maďarsku. V súčasnosti je to na niekoľkých projektoch. Prvým z nich je súčinnosť na príprave novokoncipovaného vydania kalendára pre zahraničných Slovákov žijúcich nielen v Maďarsku, ale v zahraničí vôbec, a síce s názvom *Svetový kalendár Slovákov na rok 2011,* resp. jeho prílohy – *Bibliografie slovenských kalendárov vychádzajúcich pre Slovákov v zahraničí.* Pri našom výskume kooperujeme najmä so Slovenským domom v Békešskej Čabe (Békéscsaba) a slovenskými samosprávami viacerých maďarských miest a obcí (Budapešť, Sarvaš (Szarvas), Slovenský Komlóš (Tótkomlós) ako aj s archívmi a múzeami, ktoré tento druh dokumentu uchovávajú.

Druhým projektom sú zahraničné slovaciká, ktoré sú súčasťou viacerých knižničných fondov pamäťových inštitúcií na jazykovo a národnostne zmiešanom území v Maďarsku. Najmä evanjelické archívy, resp. ich knižnice uchovávajú jedinečné dokumenty, predovšetkým jazykové slovaciká, ktoré sa vydávali pre slovenskú komunitu v týchto aj Slovákmi obývaných oblastiach a len o malom percente tejto produkcie sme mali relevantné informácie. Veľkú pomoc nám poskytli knižnice evanjelických archívov aj pri získavaní informácií o vydaniach už spomínanej *Cithary sanctorum* na južnom území Maďarska.

Tretím projektom, ktorý je jednoznačne postavený na spolupráci slovenských a maďarských kultúrnych inštitúcií, je príprava personálnej bibliografie významných postáv slovenského kultúrneho, náboženského i hospodárskeho života na Dolnej zemi, Samuela Tešedíka staršieho a Samuela Tešedíka mladšieho. Väčšia časť archívnych materiálov a dokumentov, venujúcich sa Tešedíkovcom, uchovávajú archívy, knižnice a múzeá najmä v okolí ich pôsobenia – v Békešskej Čabe a Sarvaši. Odborní pracovníci týchto inštitúcií spolupracujú s našimi odborníkmi na heuristickom prieskume materiálov k personálnej bibliografii, informujú ich o možnostiach ich ďalšieho výskytu, zabezpečujú ich dostupnosť a vhodné podmienky na ich spracovanie.

Prebiehajúce projekty sú príkladom možnosti spolupráce pri základných heuristických i spracovateľských bibliografických prácach a tiež pri výskume dejín knižnej kultúry Slovenska a Slovákov, nie sú však jedinou oblasťou, kde spolupráca s maďarskými kolegami prebieha. Určite treba spomenúť spoluprácu a účasť popredných maďar-

ských odborníkov, ktorí sa venujú slovenskej, resp. slovensko-maďarskej či uhorskej histórii a prezentujú výsledky svojho výskumu na vedeckých konferenciách organizovaných Slovenskou národnou knižnicou (Memorialis – historický spis slovenských stolíc, Rod Révai v dejinách Slovenska atď.), ale taktiež aj možnosť pre našich odborných pracovníkov zúčastniť sa na študijných a výskumných cestách cez grantové projekty maďarských štátnych i súkromných inštitúcií (Domus Hungarica, Europa Institut).

Spolupráca s pamäťovými inštitúciami Maďarskej republiky v budúcnosti je otvorený proces determinovaný potrebami a možnosťami výskumu. V súčasnosti by sa mal v prvom rade orientovať na získanie slovacikálnych dokumentov, ktoré sa nevyskytujú v knižniciach a ostatných kultúrnych inštitúciách Slovenska, a to formou digitalizovaných dokumentov, a tak sa snažiť o komplexné zmapovanie slovenskej či slovacikálnej tlačenej produkcie od počiatkov do roku 1945. Ďalším dôležitým momentom je budúca spolupráca pri výskume dejín knižnej kultúry, ktorý má spoločné podložie, a tak vzájomné odovzdávanie si vedomostí je pre každú stranu progresívnym krokom k odhaľovaniu nových skutočností v našich spoločných dejinách.

Mgr. Eva Augustínová, PhD., Slovenská národná knižnica v Martine
augustinova@snk.sk

Knižnice po novom

Informácie o 39. medzinárodnej konferencii LIBER / *Re-inventing the Library. Information about 2010 LIBER Annual Conference*

Abstract: *39th year of the LIBER association conference was held in Denmark in 2010. The conference theme was „Re-inventing the Library: Challenges in the new Information Environment“. Program of conference is described.*
Keywords: *LIBER – Conference 2010*
Kľúčové slová: *LIBER – konferencia výročná, 2010*

„Knižnice po novom“ bola hlavná téma 39. výročnej medzinárodnej konferencie LIBER 2010 s názvom *Knižnica po novom* a podnázvom *Výzvy nového informačného prostredia.* Všetky zaujímavé prezentácie, ako aj výsledky diskusií, postery a prezentácie vystavovateľov si možno pozrieť na adrese:
http://www.statsbiblioteket.dk/liber2010.

Konferenciu usporiadala Asociácia európskych vedeckých knižníc LIBER a zúčastnilo sa na nej viac ako 300 účastníkov z rôznych európskych knižníc, v malej miere aj zástupcovia zámorských krajín, ale skôr ako prednášatelia kľúčových tém konferencie. Tradične veľké zastúpenie mali Dánsko, Holandsko, Francúzsko a Nemecko, z východoeurópskych krajín mala pomerne veľké zastúpenie Česká republika – hlavne Národná technická knižnica v Prahe, Knižnica Akadémie vied ČR a akademické knižnice. Centrum vedecko-technických informácií SR ako jediný inštitucionálny člen LIBER za Slovensko a Univerzitná knižnica v Bratislave mali na tejto prestížnej konferencii svojich zástupcov.

Ústrednou témou konferencie bolo nové postavenie knižníc v spoločnosti. Konferencia bola zameraná na súčasný stav knižníc, ich terajšiu a budúcu úlohu v procese sprístupňovania informácií a celkové trendy v poskytovaní služieb v budúcnosti.

Prvý deň konferencie prebiehali tzv. „Master Class“, prednášky na určitú tému, ktoré viedol jeden z kľúčových odborníkov v danej oblasti.

Riadenie otvorených repozitárov: Sekciu viedol Paul Aris z University College London (UCL). Vo svojej prezentácii uviedol výhody otvorených repozitárov pre inštitúciu – prehľad o celom výskume; pre vedca – citovanosť; pre spoločnosť – nové kontakty; pre rozhodovanie – prehľad o celom výskume pre spoločnosť. Ďalší prednášajúci predstavili otvorené repozitáre vedeckých prác:

DART – Európsky portál elektronických vedeckých prác http://www.dart-europe.eu predstavil Martin Moyle z UCL. DART bol vytvorený pred piatimi rokmi európskymi univerzitnými knižnicami s cieľom uchovávať a sprístupňovať vedecké práce formou voľného prístupu. Do DART je zapojených 18 krajín z Európskej únie a celkovo 260 univerzít. Prispievanie do DART sa realizuje prostredníctvom elektronického zberu metaúdajov (harvesting), fyzicky v repozitári nie je uložená ani jedna práca. Každá inštitúcia má možnosť zapojiť sa bezplatne do DART a zviditeľniť svoje výskumné práce, spolupráca sa realizuje na základe pravidelného zberu metadát vedeckých prác do repozitára.

TDX – Theses and Dissertations Online http://www.tesisenxarxa.net – otvorený repozitár doktorandských prác a prác obhájených na španielskych univerzitách priblížila vo svojom príspevku Anna Rovira z Katalánskej polytechnickej univerzity. Projekt sa realizuje od r. 1999. Dôraz sa kladie hlavne na to, aby každá začlenená práca mala CC licenciu a spolupráca sa realizuje prostredníctvom inštitucionálnej knižnice.

Práca s netextovými vedeckými prácami v Českej republike predstavovala v informačne veľmi bohatom príspevku *Netextové elektronické vedecké práce ako integrovaná súčasť univerzitného repozitára* Iva Horová, riaditeľka knižnice AMU Praha – *http://www.statsbiblioteket.dk/liber2010/presentations/Iva-Horova.pdf.*

Hlavné prezentácie prednesli jednak zástupcovia gigantov v distribúcii informácií, ako aj zástupcovia jednotlivých knižníc. Prednášatelia sa vo svojich príspevkoch upriamili na kľúčové témy ako e-veda, e-vzdelávanie, e-zdroje, masívna digitalizácia knižničných zbierok, prístup k digitalizovaným zbierkam a ich ochrana, inštitucionálne repozitáre, nové riadenie, štrukturálne zmeny v knižniciach, sprístupňovanie e-zdrojov na diaľku mimo priestorov knižnice atď.

Hans Geleijnse, prezident LIBER, vo svojom otváracom príspevku uviedol, v akom duchu bude vlastne prebiehať diskusia počas celej konferencie. Určite sa denne stretávame s tým, že úloha knižníc sa mení, ustupujú tradičné služby, ale napriek tomu vedecké knižnice majú nezastupiteľnú úlohu vo vedeckej komunikácii, vzdelávaní a pod., pri uchovávaní a sprístupňovaní digitálneho dedičstva, zabezpečovaní prístupu k informáciám. V dobe otvorených repozitárov je dôležitá hlavne kooperácia na

medzinárodnej úrovni a cezhraničná spolupráca, ktorá umožňuje poskytovanie informácií na profesionálnej platforme prostredníctvom vedeckých knižníc.

Carsten Riis, dekan Fakulty teológie na Univerzite v Aarhus, predniesol privítací príspevok za usporiadateľa konferencie. Knižnice po novom v Dánsku predstavila *Mai Buch,* predsedníčka Riadiaceho výboru dánskych akademických knižníc; zdôraznila hlavne budovanie spoločnej technickej infraštruktúry, sprístupňovanie digitálnych zbierok, riešenie konzorcionálnaej licenčnej politiky v prístupe k e-zdrojom a tvorbu partnerstiev kľúčových hráčov v danej oblasti.

Clifford Lynch (Coalition for Networked Information, USA) vo svojom príspevku, nazvanom Budúcnosť prichádza, vedecká komunikácia a úlohy knižníc v nej, zhodnotil nové prostredie, v ktorom musia knižnice operovať. *Heather Morrison* (Simon Fraser University, Canada) vo svojom príspevku riešila problémy publikovania, otvorených repozitárov, potrebu silnej politiky na všetkých úrovniach (národnej, regionálnej, lokálnej a pod.), potrebu riešenia duševného vlastníctva a príslušných zákonov v takej rovine, aby boli používateľsky prístupné vo vedeckej komunikácii.

Lee Dirks (Microsoft) konštatoval, že pred knižnicami stoja výzvy väčšmi osloviť komunitu, ktorej slúžia, byť k dispozícii 24 hodín po 7 dní, digitalizovať a vyrovnať sa so znižujúcim sa finančným zabezpečením. Služby knižníc musia odrážať najnovšie trendy v spoločnosti, servery ako nové poličky. *Jon Orwant* (Google) vyslovil tri kľúčové otázky: mali by knižnice len reagovať, alebo byť skôr aktívne, špecializované, viac komerčné alebo charitatívne? Riešenie v knižniciach je dané ich poslaním, ale závisí to od toho, či hovoríme o fyzickej alebo elektronickej zbierke. Treba povedať, že optimalizáciu je ľahšie robiť s elektronickými zbierkami. Budúcnosť však prinesie výzvy, ktoré bude každá knižnica riešiť po svojom, a len budúcnosť nám dá odpoveď na uvedené výzvy a možnosti ich riešenia. *Brian Lavoie* (OCLC): digitalizácia rovná sa spojenie technických, sociálnych a ekonomických podmienok.

Každý deň konferencie odznelo asi 5 – 6 prednášok v paralelných sekciách. Paralelné sekcie riešili otázky týkajúce sa budúcnosti a poslania knižnice (výzvy pre knižnice, digitalizácia, štatistika, open access, úloha knižníc vo vede a výskume, nové informačné systémy podporujúce služby knižníc a pod.).

Z týchto sekcií bola zaujímavá prezentácia systému *Summon* v súvislosti s metavyhľadávaním pri sprístupňovaní e-zdrojov; je to reprezentant nastupujúcej generácie systémov na objavovanie informačných zdrojov ponúkajúcich používateľom rýchlejšie a jednoduchšie vyhľadávanie. Systém harvestuje metadáta EIZ od zazmluvnených partnerov a buduje jeden unifikovaný index. Získané metadáta sa pritom ďalej spracovávajú, spájajú a obohacujú s cieľom optimalizovať vyhľadateľnosť a objaviteľnosť zdrojov, konkrétne použitie.

Zaujímavým prvkom tohtoročnej konferencie bolo *vytvorenie ôsmich diskusných skupín,* ktoré diskutovali na štyri vopred zaslané otázky. Diskusiu viedol jeden z popredných predstaviteľov knižníc, ktorý mal svojho zapisovateľa diskusie. Výsledky diskusie na druhý deň prezentovali jednotliví zástupcovia a sú aj prístupné na konferenčnom webe. Otázky sa týkali úlohy knižníc v open access budúcnosti – dvojité nákla-

dy, veľké problémy, nie jednoduché riešenia, vplyv digitalizácie na prácu akademických knižníc; aká by mala byť budúca generácia knihovníkov – marketing, reklama, špecializácia v odbore; financovanie knižníc – aktivity cez projekty; aké sú priority európskych akademických knižníc v nasledujúcich piatich rokoch – globálne zdieľanie problémových úloh a pod.

Podľa môjho názoru bola veľmi dobrá prednáška zástupcu firmy EBSCO – *http://www.slideshare.net/jhoussiere*, ktorý vo svojej prezentácii veľmi jasne deklaroval, čo sa od knižníc v budúcnosti očakáva a aké výzvy musia knižnice riešiť (zviditeľňovanie sa aj prostredníctvom sociálnych sietí).

Na konferencii sa prezentovalo 22 posterov, z ktorých viaceré sa venovali problematike sivej literatúry, ktorá je v súčasnosti jednou z kľúčových tém v súvislosti s digitalizáciou knižničných zbierok a s úlohou akademických knižníc vo vedeckej komunikácii a pod.

Účastníci konferencie sa v prednesených príspevkoch a diskusiách zhodli na tom, že žiadna z knižníc nemôže zostať „kamennou inštitúciou“, ale musí svoje služby orientovať tak, aby nimi oslovila svojho koncového používateľa a prispôsobila sa jeho požiadavkám. Knižničné služby je potrebné pretransformovať do takej podoby, aby reflektovali spoločenské potreby a neboli viazané na priestory knižnice. Podmieňovanie služieb návštevou knižnice začína byť pre používateľa príťažou, a preto je potrebné, aby knižnice svoje služby orientovali do virtuálneho prostredia a priestor, ktorý majú k dispozícii, ponúkli tým, ktorí oň majú záujem, a bez zbytočných bariér príkazov a zákazov vytvorili v knižnici príjemné spoločenské prostredie. Toto boli výzvy, ktoré zaznievali skoro v každej prednáške. E-zdroje, e-informácie, zdigitalizované zbierky a možnosť ich využívania z pohodlia či už domova alebo akéhokoľvek prostredia s prístupom na internet je to, čo požaduje súčasný používateľ. Žiaľ, je to trend, ktorému sa nevyhne zmena financovania a personálna politika knižníc.

PhDr. Mária Žitňanská, Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave
maria.zitnanska@cvtisr.sk

CASLIN 2010 – workshopy a Akvárium
/ *CASLIN 2010 – Workshops and Aquarium*

Abstract: *CASLIN Association – Czech and Slovak Library Information Network was established in early 90-ties of the last century. CASLIN conferences are organized regularly and they costantly include workshops and discussion platforms. The CASLIN conference was held in Tále, Slovakia, in the Low Tatra mountains area this year. Program of the conference is presented.*
Keywords: *CASLIN (Czech and Slovak Library Information Network) – Conference 2010*
Kľúčové slová: *CASLIN (Česká a slovenská knižničná informačná sieť) – konferencia, 2010*

Medzinárodná konferencia CASLIN 2010, s ústrednou témou *Knižničné služby, používateľské potreby a meniaca sa ekonomická realita,* sa konala v dňoch 6. – 10. júna

2010 v hoteli Stupka na Táľoch v Nízkych Tatrách. Neoddeliteľnou súčasťou tejto pravidelne usporadúvanej konferencie sa okrem prednáškových blokov stali aj workshopy a záverečná diskusia nazvaná Akvárium.

Tohtoročné workshopy viedli hlavní zahraniční prednášatelia – Alexandra Sanchez, Jay Schafer a Jan-Pieter Barbian, ktorí si pripravili pre svoje skupiny vlastné témy.

Deň workshopov otvoril Andrew Lass a novým účastníkom CASLIN-u – objasnil význam, priebeh a očakávaný prínos workshopov. Účastníci sa deň vopred nahlásili do jednotlivých skupín a tie si vybrali miesto pre svoju prácu – v priestoroch hotela a v jeho blízkom okolí.

Jay Schafer ako predstaviteľ akademických knižníc pripravil pre svoju pracovnú skupinu tému, ako knižnice prežijú v ďalších rokoch – skupina mala reagovať na nutnosť riešiť informačnú gramotnosť knihovníkov, zlepšiť možnosť prístupu k zbierkam a rozšíriť otváracie hodiny, ponúknuť priestor podľa potrieb študentov, ktorí fungujú na princípe spolupráce a socializácie. Účastníci si následne sami rozšírili témy a rozdelili sa do štyroch skupín. Hľadali nápady na motiváciu zamestnancov knižnice, na formy prilákania študentov a učiteľov do knižnice, diskutovali o celoživotnom vzdelávaní ako šanci zvládať nápor nových technológií a služieb knižnice a pri možnosti využívaní e-kníh v knižniciach. Skupina ako hlavnú prekážku ich väčšieho využívania videla nedostatok kníh v českom a slovenskom jazyku a vysoké náklady na ich zakúpenie. Pri brainstormingu vznikli mnohé originálne nápady najmä pre motiváciu študentov a učiteľov na využívanie priestorov knižnice.

http://www.library.umb.sk/caslin2010/treti%20den/

Jan-Pieter Barbian riešil v skupine otázku služieb knižníc v budúcnosti, tipy, ako byť pre návštevníkov atraktívnejší. Malo by to byť okrem rozšírenia ponuky služieb aj zameraním fondu na iné, netradičné, ale zriedkavé dokumenty – napr. lokálne graffitti. Druhým riešeným problémom bola otázk,a ako získať peniaze na tieto služby. Netreba predpokladať, že knižnica má nárok na financie a čakať na pridelenie rozpočtu. Knižnica musí presvedčiť politikov, akademických funkcionárov prostredníctvom udržiavania živých kontaktov s nimi, zásobovania informáciami o činnosti, musí „hovoriť ich jazykom“, nájsť si médiá ako partnera pre získavanie financií, zainteresovať čitateľov a návštevníkov knižnice.

http://www.library.umb.sk/caslin2010/treti%20den/

Alexandra Sanchez svoju skupinu zamestnala riešením neknihovníckych problémov. Tri skupiny riešili organizáciu rekonštrukcie vily po strate investora, úpravu botanickej záhrady a stretnutie s bývalým priateľom a udobrenie po vážnom rozpore z minulosti.

Účastníci workshopu si pri riešení problémov financií, nepriazni okolia, prírodných katastrof a vzťahových záležitostí vyskúšali hľadanie netradičných riešení a schopnosť vysporiadať sa s nečakanými pohromami a vyťažiť z toho. Posolstvo tohto workshopu možno vyjadriť slovami – život je rieka plná pohybu a zmien, zmeny sú základom života. Nič netrvá večne, preto treba byť pripravený na zmeny a vyťažiť z nich.

http://www.library.umb.sk/caslin2010/treti%20den/

Záver konferencie tradične tvorila moderovaná diskusia – Akvárium. Názov charakterizuje organizáciu tejto diskusie: k okrúhlemu stolu obkolesenému hľadiskom moderátori pozvú nič netušiacich diskutérov – rybičky. Každý účastník akvária má 1 minútu na odpoveď na otázku položenú moderátorom. Ako rybičky, hlavní diskutéri, boli vybraní Nadežda Andrejčíková, (Cosmotron Slovakia), Tomáš Bouda (Masarykova univerzita Brno), Ivan Ciglan (Univerzitná knižnica v Bratislave), Ľudmila Homolová (Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela Banská Bystrica), Pavel Kocourek (INCAD Praha) a Tomáš Řehák (Městská knihovna Praha).

Diskusiu v akváriu moderovali Andrew Lass a Martin Lhoták. Cieľom akvária bolo uzavrieť a zhodnotiť ústrednú tému CASLIN-u a nadväzujúc na prednesené príspevky a následné diskusie ju moderátori nazvali „Možné proti skutočnému – kríza – čo robiť".

Moderátori položili tri základné otázky:

- Čo môže knižnica ponúknuť ľuďom, ktorí ju nemusia používať?
- Ako dosiahnuť, aby knižnica bavila aj svojich zamestnancov ?
- Aké majú byť priority spolupráce knižníc pri poskytovaní služieb?

Účastníci sa v diskusii zhodli v tom, že knižnica môže zaujať svojich nečitateľov ponukou priestorov a dokumentov v novom nečakanom kontexte, s pridanou hodnotou (keď návštevník a čitateľ dostane informácie, o ktorých netuší, že ich bude potrebovať) a tým vytvoriť priestor pre čitateľov aj nečitateľov. Spor o to, či poskytovať neknihovnícke služby vyargumentoval T. Řehák tvrdením, že knižnica nemá poskytovať neknihovnícke služby, ale redefinovať obsah knihovníckych služieb, vypočuť si aj názory nepoužívateľov knižníc a nadstaviť služby tak, aby komfort jedných nenarúšal komfort iných. Reflektovať situáciu, že množstvo informácií je dostupných bez existencie knižnice a budovať knižnice ako miesta sociálnych kontaktov, nielen ako zásobárne dokumentov

Ideálnym riešením druhej otázky – ako by bola knižnica príjemnou a podnetnou pre svojich zamestnancov – je zamestnávať ľudí, ktorých to baví. Manažment knižnice by mal motivovať svojich zamestnancov, nechať im priestor na sebarealizáciu, nebrať právo robiť chyby, poskytnúť im dostatok informácií o smerovaní inštitúcie. Problém je takých pracovníkov nájsť a zaplatiť. Vzhľadom na súčasnú ekonomickú krízu by bolo možné nájsť nových lepších pracovníkov, diskusia však neodporúčala prudké zmeny kolektívu, preto-

že rázne zmeny by hlboko ovplyvnili kultúru inštitúcie a táto cena býva privysoká. Akvárium reflektovalo aj slabé platové ohodnotenie knihovníkov, ale ako uviedol Barbian, okrem platu je dôležitým motivátorom aj príjemné pracovné prostredie, tímová spolupráca v prospech všetkých a pocit rešpektu zo strany inštitúcie.

Kľúčové priority pre spoluprácu knižníc podľa záverov akvária sú: zdieľanie zdrojov, technológií, ľudí a služieb. Podnetným nápadom bol návrh spolupráce viacerých knižníc na zabezpečenie priestorov dostupných v module 24/7. Pri spolupráci je dôležité aj zdieľanie know-how, zdieľanie spoločnej vízie. Spoluprácu mali diskutujúci demonštrovať ponukou svojich služieb ktorými by podporili fiktívny projekt spolupráce tohtoročných „rybičiek“.

http://www.library.umb.sk/caslin2010/stvrty%20den/

Mgr. Daniela Tóthová, Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave
daniela.tothova@cvtisr.sk

Kurz letnej školy konzervovania a reštaurovania fotografií
/ Conservation of Photographs Summer Scholl Courses

Abstract: *Getty Conservation Institute Los Angeles in partnership with the Academy of Fine Art and Design in Bratislava, and the Slovak National Library in Martin, organized a common project aimed at conservation of photographs collections in museums, galeries and archives. The courses were attendedby participants from countries of central, southern and eastern Europe. Program of the third, final course is presented. It took place in Bratislava in July and August 2010.*
Keywords: *photographs – conservation; conservation – courses*
Kľúčové slová: *fotografie – konzervovanie a reštaurovanie; konzervovanie a reštaurovanie – kurzy odborné*

Tak ako vlani, aj v tomto roku sa uskutočnil kurz letnej školy s názvom Základy konzervovania fotografií (Fundamentals of the Conservation of Photographs). Konal sa v priestoroch Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave od 26. júla do 6. augusta 2010. Bol to tretí, záverečný ročník, vlaňajší sa konal v Slovenskej národnej knižnici v Martine. Pre informáciu zopakujeme, že kurz sa organizuje v rámci spolupráce medzi Gettyho konzervačným inštitútom (Getty Conservation Institute, GCI) v Los Angeles, Vysokou školou výtvarných umení v Bratislave a Slovenskou národnou knižnicou v Martine v rámci tripartitnej zmluvy o spoločnom projekte zameranom na konzervovanie a reštaurovanie fotografií a fotografických zbierok v múzeách, galériách a archívoch.

Letnú školu navštevujú účastníci z krajín strednej, južnej a východnej Európy, ktorých už tradične privítal Sean Chartte z GCI. Participanti pochádzajúci z Českej republiky, Poľska, Chorvátska, Srbska, Macedónska, Slovinska, Maďarska, Rumunska, Bulharska, a samozrejme zo Slovenskej republiky, si hneď v prvý deň mohli vypočuť zaujímavé informácie. Začali sa prednáškou z oblasti histórie fotografie, najmä jednej

z jej najstarších techník – dagerotypie. Prednášateľom bol Grant Romer, riaditeľ inštitúcie George Eastman House v Rochestri v štáte New York (Co-director Advanced Residency Program in George Eastman House in Rochester), renomovaný konzervátor fotografií a špecialista na dagerotypie. Pri tejto príležitosti musíme spomenúť zvláštnu, svojím spôsobom exkluzívnu prednášku, venovanú dagerotypiám s erotickou tematikou, pod názvom Something New Under the Sun – Erotic Scopophila in the Daguerreotype. G. Romer veľmi pôsobivo predniesol túto nezvyklú tematiku vo večerných hodinách v stredu 28. júla 2010 nielen pre účastníkov letnej školy, ale aj pre iných záujemcov.

Ďalším vynikajúcim prednášateľom bol Bertrand Lavédrine, riaditeľ Centra pre výskum konzervovania zbierok v Paríži (Researche Center of the Conservation of Collections in Paris). Jeho prednášky, ktoré sa uskutočňovali formou rôznych diskusií a testov, boli orientované najmä na podmienky uchovávania a konzervovania zbierok v inštitúciách. Na konci prvého týždňa si participanti mali možnosť vypočuť Astrid Brandt Grau z Francúzska, riaditeľku Konzervačného odboru Národného inštitútu kultúrneho dedičstva v Paríži (Director of Studies of the Conservation Department at National Institute for Cultural Heritage in Paris). Keďže pracuje aj ako expertka pre európske projekty, jej prednáška sa týkala financovania projektov z Európskej únie a grantov.

Každý účastník obdržal zaujímavú publikáciu vydanú v GCI Los Angeles pod názvom *Issues in the Conservation of Photographs,* ktorú zostavili Debra Hess Norris a Jennifer Jae Gutierrez. Podobne ako vlani, aj v tomto ročníku druhý týždeň prebiehal v rámci rôznych aktivít, praktických testov a prezentácií. Najprv jednotliví účastníci prezentovali svoje aktivity uskutočňované po minuloročnej letnej škole. Účastníčka za Slovenskú národnú knižnicu (autorka článku) vo svojej prezentácii uviedla niektoré zmeny, ktoré sa uskutočnili na jej pracovisku – v Archíve literatúry a umenia (ALU). Išlo o renováciu depozitu a priestorov fotodokumentačného oddelenia. Ďalej informovala o svojej publikačnej činnosti, o participácii na projekte Europeana Travel a oboznámila účastníkov s ďalšími plánmi v oblasti ochrany fotografických zbierok v ALU. Predstavila i ukážky kyanotypií, ktoré vyhotovila v spolupráci s kolegom Ing. Ivanom Kukom z Reštaurátorsko-konzervačného oddelenia v Slovenskej národnej knižnici. Kyanotypie, podobne ako dagerotypie, patria k najstarším technikám fotografie. Ide o pomerne jednoduchú kopírovaciu techniku, dávajúcu obraz v charakteristickej modrej farbe. Publikoval ju roku 1842 známy vynálezca a jeden z priekopníkov fotografovania John F.W. Herschel.

Dôležitou súčasťou kurzu bola povinnosť vyhotoviť ochranný obal na dagerotypiu a priniesť na letnú školu. Úlohy sa zhostil už spomínaný Ivan Kuka, ktorý na tento účel vyrobil zaujímavú kazetu. Zvolil klasický štýl kazety potiahnutej hnedou kožou s vnútrom vystlaným zamatom. V spolupráci s prof. Dušanom Stulikom a Artom Kaplanom z GCI mali účastníci možnosť vyrobiť dagerotypie, ktoré si v kazetách mohli odniesť do svojich krajín.

Druhý týždeň letnej školy bol okrem prezentácií a výroby dagerotypie venovaný aj ďalším praktickým činnostiam, ktoré participantom rozdelila Tram Vo z GCI. Úlohou

bolo identifikovať 150 fotografií vyrobených rôznymi staršími i novšími fotografickými technikami, ako dagerotypie, ambrotypie, albumíny, kolódiá a podobne, až po najnovšie farebné fotografie. Svoje reštaurátorské schopnosti si účastníci mohli vyskúšať na veľkom množstve poškodených fotografií, ktoré dostali k dispozícii. Tu sa mohli stretnúť s mnohými závažnými poškodeniami, ako sú rôzne znečistenia od blata, krvi, hrdze, plesní, poškodenia lepidlami, farbivom, rúžom, s polámanými fotografiami a pod.

Na záver kurzu sa konali súťaže a testy, za ktoré mohli víťazi získať anglický preklad publikácie *Photographs of the Past : Process and Preservation* od Bertranda Lavédrine, ktorá bola predtým dostupná len vo francúzskom jazyku. Ide o dôležitú knihu, ktorá by mala byť súčasťou knižnice každého konzervátora a archivára fotografických zbierok. V súťaži o najviac identifikovaných fotografií sa víťazom stal účastník z Národného digitálneho archívu z Varšavy. Cenu za najlepšiu prezentáciu získal kurátor zbierok zo Štátneho archívu zo Záhrebu v Chorvátsku a cenu za najlepšiu kazetu na dagerotypiu vyhrala reštaurátorka z Národnej galérie v Ľublani zo Slovinska.

Po súťažiach a testoch boli účastníkom slávnostne odovzdané certifikáty o absolvovaní jednotlivých modulov letnej školy. Na slávnosti sa zúčastnili okrem predstaviteľov GCI aj generálna riaditeľka Slovenskej národnej knižnice Ing. Katarína Krištofová, PhD., a rektor Vysokej školy výtvarných umení doc. Karol Weisslechner. Certifikát oprávňuje účastníkov kurzu, aby nadobudnuté vedomosti šírili ďalej vo svojich inštitúciách, knižniciach, archívoch, múzeách či galériách.

Teoretické poznatky, ako aj praktické aktivity, ktorých sme sa zúčastnili počas troch ročníkov letnej školy, sú veľkým prínosom pre ďalšie činnosti v oblasti ochrany fotografií. Je známe, že fotografie pri nesprávnom zaobchádzaní a uchovávaní veľmi podliehajú skaze. Pri vhodnom využití získaných poznatkov z kurzu bude možné zachovať fotografické zbierky ako vzácne kultúrne dedičstvo pre budúce generácie.

Mgr. Mária Valová, Archív literatúry a umenia SK v Martine
valova@snk.sk

PERSONÁLIE

Jozef Lipták – 65

Mladícka energia, mladistvý imidž, rôznorodé aktivity a množstvo plánov do budúcnosti, taká by azda mohla byť základná charakteristika doc. Ing. RNDr. Jozefa Liptáka, CSc., ktorý v tomto roku oslávil svoje šesťdesiate piate narodeniny.

Jozef Lipták sa narodil 6. apríla 1945 v Hornom Srní. Ako sám rád s úsmevom popod fúz zdôrazňuje, strednú školu navštevoval v Čechách a maturoval aj z češtiny. Aj prvý vysokoškolský diplom získal v Prahe na Matematicko-fyzikálnej fakulte Univerzity Karlovej v roku 1969. Vzápätí sa začala jeho dráha vysokoškolského pedagóga, v tom čase na Matematicko-fyzikálnej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Aj titul kandidáta vied získal Jozef Lipták v kvantovej fyzike. Bolo to v roku 1981, keď bol, mimochodom, zároveň aj študentom Elektrotechnickej fakulty Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave. Za inžiniera ho promovali v roku 1983.

Vo sfére knihovníctva a informácií začal Jozef Lipták pôsobiť v roku 1977, najprv v Slovenskej technickej knižnici ako vedúci informačno-bibliografického odboru, neskôr na odbore vedeckých, technických a ekonomických informácií Československého strediska pre životné prostredie, kde bol spoluriešiteľom medzinárodného projektu Informačného systému o životnom prostredí INFORMOOS. V roku 1986 Jozef Lipták začal vyučovať na Katedre knihovníctva a vedeckých informácií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Za takmer štvrťstoročie jeho pedagogického pôsobenia sa nezabudnuteľne vryl do pamäti stoviek absolventov ako svojská osobnosť docenta s vizionárskymi nápadmi a témami, ako boli napríklad už na konci osemdesiatych rokov minulého storočia využitie osobných počítačov pri tvorbe faktografických databáz, neskôr faktografické informačné systémy s nepresnými a vágnymi informáciami či elektronická kniha a budúcnosť „kamenných“ informačných inštitúcií. V nedávnych rokoch sa Jozef Lipták podieľal na medzinárodných výskumných grantoch venovaných informačnej gramotnosti dospelých, najmä však seniorov. V rokoch 2002 až 2008 bol vedúcim Katedry knižničnej a informačnej vedy FiF UK.

To však stále z aktivít tejto renesančnej osobnosti hovoríme len o jedinom výseku. Okrem knižničnej a informačnej vedy totiž Jozef Lipták vyniká ešte v mnohých iných oblastiach a činnostiach. Na mimoriadne vysokej úrovni sa venuje umeleckému spracovaniu kryštáľového skla, jeho plastiky vlastnia celebrity ako Sofia Loren, Catherine Deneuve, Geraldine Chaplin či Juan Antonio Samaranch. Okrem toho je vynálezcom s patentovanými úžitkovými vzormi registrovanými na Slovensku, v Česku a Poľsku, kde podľa nich vyrábajú jednorazové odtlačkové lyžice pre zubných lekárov. V tlači a na výstavách sa s karikaturistickou tvorbou Jozefa Liptáka pravidelne stretáva publi-

kum doma i v zahraničí. Stali sa aj námetom pohľadníc, ktoré si obľúbili turisti navštevujúci tatranské horské chaty. Keďže aktivity duševné treba spájať s aktivitami fyzickými, preto sa náš jubilant stále venuje horolezectvu, donedávna bol dokonca cvičiteľom tohto krásneho, no nebezpečného športu.

Ak sa pri životnom jubileu zvykne vinšovať, aby sa oslávenec v zdraví a pohode dožil stovky, v tomto prípade musíme pridať. Vzhľadom na mimoriadnu invenčnosť a kreativitu želáme Jozefovi Liptákovi zdravie najmenej do dvestovky. Takže... Mnoga leta, Jozef!

PhDr. Pavol Rankov, PhD., KKIV FiF UK v Bratislave
rankov@fphil.uniba.sk

Rozprávanie o knihách a informáciách, o práci aj službách s Ing. Borisom Procházkom

- *V uplynulom roku ste oslávili významné životné jubileum. Priblížte nám krátko svoje curriculum vitae...*

Narodil som sa v Bratislave roku 1929. Po skončení Vysokej školy ekonomickej v Bratislave som tam zostal prednášať ako odborný asistent; prednášal som predmet Ekonomika a riadenie odvetví a podnikov. V r. 1959 som ukončil trojročné kandidátske minimum vedeckej ašpirantúry. V rokoch 1959 – 1981 som bol riaditeľom Ústrednej ekonomickej knižnice v Bratislave; na Inštitúte riadenia v Prahe som absolvoval postgraduálne štúdium VTEI. Od roku 2004 som viedol útvar vedeckých informácií v Prognostickom ústave Slovenskej akadémie vied.

- *Ste pôvodným povolaním ekonóm, ako ste sa dostali ku knihovníctvu a informatike?*

V r. 1958 sa vláda rozhodla vytvoriť v Bratislave špeciálne informačné centrum ekonomického zamerania, ktoré malo plniť funkciu štátnej vedeckej knižnice, funkciu celoštátneho odvetvového informačného strediska (ODIS) a funkciu študijno-informačného strediska Vysokej školy ekonomickej; r. 1972 k tomu pribudla celoštátna funkcia národného koordinačného centra pre výstavbu a modernizáciu vybavenia knižníc. Ja som bol vymenovaný za riaditeľa tejto inštitúcie. Jej budovanie ma prinútilo opustiť moje osobné koníčky: najprv skauting, potom orientačný šport (bol som prvým predsedom tohto nového športu v r. 1952 – 1960; v tom čase som absolvoval aj externé štúdium klavíra na konzervatóriu). Priviedlo ma napokon aj k štúdiu architektúry.

- *Vývoj vami riadenej inštitúcie a jej činnosť ste predstavili v predchádzajúcom čísle nášho Bulletinu.*[1] *Predsa však, zhrňte aspoň v krátkosti.*

Keďže tlak na poskytovanie ekonomických informácií bol značný, spolu s ústredným pracoviskom knižnice v Bratislave sme budovali aj krajské pobočky, konzultačné stre-

[1] PROCHÁZKA, B. Manažment a ekonomická efektívnosť : kľúčové ekonomické rozhodnutia v Ústrednej ekonomickej knižnici. In *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc,* roč. 18, 2010, č. 2, s. 12-16.

diská pre štúdium popri zamestnaní (spolu 8) a špeciálne stredisko pre postgraduálne štúdium. Študovní a čitární sme mali dovedna 11, s počtom 679 študijných miest. Prudko rástol knižničný fond, jeho ročný prírastok predstavoval okolo 40 tis. knižničných jednotiek. Viac ako 25 tis. registrovaným čitateľom a 500 tis. návštevníkom sme poskytovali ročne okolo 900 tis. výpožičiek, 1 200 rešerší, 90 tis. odborných konzultácií. Ako jedna z prvých knižníc v Československu sme r. 1967 vytvorili oddelenie automatizácie; viedol ho Ing. Štefan Kimlička, neskorší vedúci Katedry knižničnej a informačnej vedy na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Naša dokumentácia svetovej ekonomickej literatúry, spracúvaná pomocou výpočtovej techniky, obsahovala r. 1977 už 1,350 mil. záznamov. Tento známy systém EKO-INDEX sa sprístupňoval aj vo forme periodicky vydávaných bulletinov a tlačil sa v slovenskej, nemeckej a ruskej jazykovej mutácii. Knižnica bola zapojená do celoštátneho plánu výskumu a do plánu výskumu rezortu kultúry.

- *Ústredná ekonomická knižnica mala aj bohatú edičnú činnosť. Mohli by ste spomenúť najvýznamnejšie vydania?*

Patrí k nim nepochybne 11-dielny *Súpis ekonomickej literatúry od roku 1900,* 5-zväzkový *Analytický súpis štatistických prameňov vydaných v Československu od roku 1918,* každoročne vydávané súpisy *Čs. ekonomické dizertácie a habilitácie a diplomové práce na Slovensku.* Vydávali sme 11 informaticky, bibliograficky a knihovnícky zameraných časopisov. Ako koordinačné centrum pre výstavbu knižníc sme vydali o. i. *Typizačné smernice pre všetky druhy knižníc a stredísk VTEI.* V rámci medzinárodnej spolupráce sme spracovali publikáciu *Základy výstavby knižníc. 1. diel. Knižničné budovy,* ktorú vydalo oficiálne vydavateľstvo IFLA (K. G. Saur) v Mníchove. Vyšla r. 1986 v angličtine, nemčine, ruštine a francúzštine.

- *O vás je známe, že ste sa angažovali aj v rámci IFLA.*

Tri funkčné obdobia (spolu 12 rokov) som pracoval v stálych výboroch troch sekcií tejto svetovej knihovníckej federácie, a to v stálom výbore sekcie pre ekonomické knižnice, pre manažment a ekonomiku a pre novostavby knižníc. Od roku 1973 som sa zúčastňoval ako predseda organizačnej komisie na príprave 44. svetového kongresu IFLA, ktorý sa konal roku 1978 na Slovensku, na Štrbskom Plese. Pre zaujímavosť uvediem, že sa na ňom zúčastnilo 563 popredných zahraničných knihovníkov a do 200 našich odborníkov z knižníc a informačných centier. Bolo tu zastúpených 64 krajín. Bola to slovenská iniciatíva a aktivita. Najmä mladí knihovníci a informatici obetavo a bezplatne pracovali vo dne v noci, aby zahraničným účastníkom pripravili čo najlepší pobyt na kongrese u nás vo Vysokých Tatrách. Veď si to aj zahraniční účastníci všimli a vysoko ocenili. Prezident IFLA Preben Kirkegaard, rektor vysokej školy v Dánsku, vysoko túto našu činnosť vyzdvihol a ako výraz uznania odmenil organizátorov kongresu zlatou medailou IFLA.

- *Rovnako je o vás známe, že ste boli propagátorom racionalizácie práce.*

So skúsenosťami z práce a prednášania podobného predmetu na Vysokej škole ekonomickej som sa snažil ďalej šíriť tieto znalosti, či už prednášaním, publikovaním, výmenou skúseností a poradenstvom pomáhať iným knižniciam a strediskám vedec-

ko-technických informácií. A vo vlastnej knižnici som dlhodobo v tejto oblasti experimentoval v snahe zlepšovať a zefektívňovať našu prácu. Spojenie troch základných funkcií knižnice, ktoré som navrhol a uviedol do života, sa dlhodobo ukázalo ako opodstatnené, spoločensky a ekonomicky vysoko efektívne a veľmi hospodárne.

- *A čo ste robili po odchode do dôchodku?*

Oficiálne som sa teda stal 60-ročným dôchodcom. Ale ja a do dôchodku? Nič takého! Dozvedel som sa, že v Slovenskej akadémii vied sa pripravuje založenie Prognostického ústavu. Jeho novovymenovaný riaditeľ, akademik Ferianc, sa na mňa obrátil, či by som nechcel pomôcť a vybudovať tam útvar vedeckých informácií a vedeckú knižnicu. Nuž prečo nie? Dovolil mi nájsť 7 spolupracovníkov, dobre jazykovo vybavených odborníkov ekonómov, špecialistu na informačné technológie a knihovníčku. V novozískanej 6-podlažnej budove mi dovolil vybrať celé jedno poschodie pre náš útvar. Sám som vyprojektoval celý interiér, vybral špeciálny nábytok a vybavenie najnovšou počítačovou a ďalšou technikou. Nemali sme žiadny informačný fond, a tak som začal intenzívne nakupovať ekonomickú a ďalšiu odbornú literatúru i špeciálne informačné zdroje.

Tak som začínal v knižnici od nuly, už po druhýkrát vo svojom živote. Bol som tiež poverený funkciou kuriéra medzi bratislavským a pražským prognostickým ústavom. Vtedy tam bol riaditeľom Valtr Komárek a pracovali tam Miloš Zeman i Václav Klaus. Tam som sa zoznámil s celou plejádou budúcich slovenských aj českých, či československých politikov. Vláda Slovenskej republiky sa na nás obrátila s požiadavkou vypracovať prognózu vývoja slovenskej ekonomiky a spoločnosti do roku 2020. Pracovalo na nej tri roky vyše 150 najvýznamnejších odborníkov z rôznych odborov, zoskupených do 15 panelov. Stal som sa vedeckým tajomníkom troch panelov: dopravného (v minulosti som prednášal ekonomiku dopravy), informatického a panelu riešiaceho možnosti efektívneho využitia výsledkov vedy a výskumu v hospodárskej a spoločenskej praxi.

Nuž, prečo toto všetko spomínam? Veď je to práve 50 rokov od poverenia Ústrednej ekonomickej knižnice funkciou celoštátneho odvetvového strediska VTEI. A navyše, v tom istom roku oslávila aj Ekonomická univerzita svoje 70. narodeniny. Ja som na tejto škole študoval. Vtedy sa volala Vysoká škola obchodná. Štátne skúšky som vykonal už na Vysokej škole hospodárskych vied a diplom mám z Vysokej školy ekonomickej. Na tejto škole som 7 rokov vyučoval, pre ňu som v Ústrednej ekonomickej knižnici 23 rokov poskytoval služby. Dnes sa volá Ekonomická univerzita, stále je to však tá istá vysoká škola. Taká premenná je moja alma mater!

- *A ešte otázka na záver: aké je vlastne vaše krédo?*

Azda to bude: mať radosť z práce a byť spoločensky užitočný. To človeku prináša pozitívne myslenie a dobrú, optimistickú náladu aj smerom do vlastnej rodiny. Želám pri tejto príležitosti všetkým kolegom, aby dosiahli veľa pracovných úspechov a aby boli spokojní v osobnom živote. Všetkých srdečne pozdravujem.

Redakcia Bulletinu SAK ďakuje za rozhovor.